

KINDERRECHTENFORUM 6 | 2009

Beeldvorming over kinderen en jongeren

Kinderrechtenforum 6 | 2009

Beeldvorming over kinderen en jongeren

Colofon

Beeldvorming over kinderen en jongeren
Kinderrechtenforum nr. 6, 2009
Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw
November 2009

Eindredactie

Nele Willems & Jef Geboers
Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw
Eekhout 4, 9000 Gent

Grafisch Ontwerp

Pieter Willems
www.pjotr.be

Drukwerk

Druk In De Weer, Gent

Voorwoord

3

Sinds de oprichting van de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen in 1996 is het steeds de betrachting geweest om de krachten te bundelen door mensen, organisaties en ideeën samen te brengen omtrent rechten van kinderen. De Kinderrechtencoalitie wil specifiek vanuit het gezichtspunt van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) een structurele bijdrage leveren aan de implementatie van de rechten van het kind zoals die worden erkend in het door België geratificeerde Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Eén van de middelen die de Kinderrechtencoalitie hierbij hanteert, is de organisatie van Open Fora. Op deze momenten zijn NGO's, academici, beleidsinstanties, semioverheden en individuele geïnteresseerden welkom voor discussie en overleg. In 2009 werd geopteerd om deze Open Fora te organiseren rond het thema "beeldvorming over kinderen en jongeren".

Omwille van de vraag naar een verslag van de Open Fora, hebben we besloten er telkens een cahier rond samen te stellen dat ter beschikking staat van alle geïnteresseerden. Dit "Kinderrechtenforum" is het zesde in de reeks en bundelt de lezingen¹ die gegeven werden op 21 april en 12 mei 2009.

Met dit Kinderrechtenforum wil de Kinderrechtencoalitie de constructieve dialoog met alle betrokkenen verder verdiepen, belangrijke thema's blijvend in de aandacht brengen en de discussies die hieromtrent worden gevoerd, stimuleren. Het Kinderrechtenforum zal als bronnenmateriaal worden gebruikt bij het alternatief rapport dat door de Kinderrechtencoalitie en haar Franstalige zusterorganisatie CODE wordt samengesteld.

¹ De standpunten die worden ingenomen in de bijdrages stemmen niet noodzakelijk overeen met de standpunten van de Kinderrechtencoalitie.

- 7 **01** Beeldvorming over kinderen en jongeren
De Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw
- 27 **02** Beeldige kinderen
Bruno Vanobbergen
- 35 **03** Kinderen, nieuwsmedia en communicatieve rechten:
mission impossible?
Joke Bauwens
- 43 **04** Journalistieke beroepsethiek en beeldvorming van jongeren
Flip Voets
- 51 **05** Beeldvorming rond kinderen en jongeren
Filip Van Becelaere
- 61 **06** De jeugd deugt wel | Pleidooi voor participatie
Kathy Lindekens
- 73 Aanbevolen literatuur en websites
- 79 Over de deelnemers

01

Beeldvorming over kinderen en jongeren

De Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw

7

Aanleiding

De NGO's die lid zijn van de Kinderrechtencoalitie stellen geregeld vast dat dominante beelden en beeldvorming over kinderen en jongeren een belangrijke impact hebben op verschillende leefdomeinen van deze groep. We stellen vast dat negatieve beelden over delinquente jongeren, overlast door hangjongeren en dergelijke kunnen leiden tot een beleid dat rechten van kinderen en jongeren met de voeten treedt. De voorbeelden die deze problematiek op de agenda van de Kinderrechtencoalitie plaatsten zijn ook allen te vinden in de aanpak van 'overlast' en jeugddelinquentie.

De belangrijkste zijn de 'Everbergwet'², die overhaast in het leven werd geroepen na heisa over de vrijlating van jeugddelinquenten wegens overvolle instellingen te Mol en te Ruiselede^{3 4}, de nieuwe wet op de Jeugdbescherming⁵, in 2006 in een sneltempo (in schril contrast met de lange geschiedenis van het tot stand komen van de wet) goedgekeurd na de moord op Joe Van Holsbeek in Brussel-Centraal (de 'mp3-moord')⁶, en het artikel 119bis van de Nieuwe Gemeentewet dat de slagkracht van gemeentebesturen verruimt, door hen autonoom gemeentelijke administratieve sancties te laten opleggen aan de overtreders van haar regels. De wet voorziet de mogelijkheid dat niet enkel meerderjarigen, maar ook minderjarigen tussen 16 en 18 jaar kunnen worden gesanctioneerd wegens het veroorzaken van *overlast*, een begrip dat zeer ruim is afgebakend.

De Kinderrechtencoalitie besliste dus een jaarthema te wijden aan 'beeldvorming over kinderen en jongeren', een boeiend onderwerp, maar verre van evident.

-
- 2 Met deze uitzonderingswet werd een instelling in het leven geroepen door de federale wetgever met het oog op de afzondering van jeugdige delinquenten
 - 3 Vandromme S. (2006). Voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd: de Everbergwet. In: *Kinderrechtengids*, Mechelen, Kluwer, 2006. 26 p.
 - 4 Christiaens, J. & Dumortier, E. (2002). Wanneer de nood hoog is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis. In: *TJK*, 2002/2, p. 53-57.
 - 5 Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (B.S. 19 juli 2006).
 - 6 Decock, G. (2006). Editoriaal: De nieuwe Wet op de Jeugdbescherming: elck wat wils? In: *TJK*, 4/2006, p. 271-272.

Probleemstelling

Naar voorbeelden van negatieve of eenzijdige beeldvorming over kinderen en jongeren moeten we niet ver zoeken. Op 23 en 24 maart '09 organiseerde Minister van Justitie Declerck een congres over jeugddelinquentie.

De dag erop was dit de berichtgeving:

De Morgen – voorpagina

Leeftijd minderjarige delinquenten daalt, misdrijven worden steeds ernstiger

De nieuwe jeugdcrimineel: 14, Antwerps, gewelddadig

De Morgen, p. 8

Antwerpse delinquenten steeds jonger en driester

De Standaard, p.2

Criminaliteit in Antwerpen verjongt

Meer dan de helft van de handtassendieven in Antwerpen is minderjarig. Velen zijn niet ouder dan 13. Eén op de drie gewapende diefstallen gebeurt door een 15- of 16-jarige, vaak met een mes.

De Standaard, p. 6

Jeugdcriminaliteit is van alle tijden

Op het colloquium over jeugddelinquentie, gisteren in Brussel, benadrukten de sprekers dat er geen reden tot paniek is.

Gazet van Antwerpen – voorpagina

Jeugdmisdrijven: 68% zonder gevolg

Waarover ging het?

Nationaal gezien is de criminaliteit van minderjarigen de voorbije 40 jaar niet gestegen. De leeftijd van de criminele boefjes daalt de jongste jaren ook niet. Dat bleek uit een studie van het NICC (Nationaal Instituut voor Criminologie en Criminalistiek). Van alle misdrijven die de Belgische jeugdparketten binnenkrijgen, wordt 68 % geseponeerd en 24 % naar de jeugdrechter gestuurd. Antwerpen is echt een buitenbeentje in de aanpak van criminele jongeren, wiens criminaliteit ook anders evolueert. De Antwerpse jeugdrechters sturen – verhoudingsgewijs – twee keer zoveel minderjarige boefjes naar gesloten centra als de andere Vlaamse jeugdrechtbanken. En Antwerpen zendt bijna vijf keer zoveel minderjarigen naar Everberg als het nationale gemiddelde: 47 per 10.000 Antwerpse minderjarigen tussen 14 en 18 jaar komen in Everberg terecht, terwijl dat slechts geldt voor 11 van alle Belgische jongeren en voor 32 van de Brusselse.

Waarom is dat zo? Is de jeugdcriminaliteit in Antwerpen zwaarder, is het gerecht strenger, registreren de rechtbanken overal verschillend? We weten het niet. Globaal gezien was het nieuws dus helemaal niet zo slecht als je op basis van de koppen zou denken.

Meestal is de berichtgeving wat subtieler. Begin maart berichtte het Nieuwsblad over volgende. Een groepje jongeren maakte op een vrijdagavond amok op de kermis in Vilvoorde. Een politiepatrouille wilde hun identiteit controleren, maar één van de minderjarigen weigerde elke medewerking en daagde de agenten uit. Het conflict liep uit de hand en de jongere – een kickbokser – verwondde 3 agenten. De volgende dag liep de jongere weer vrij rond. Na een nachtje cel moest de jeugdrechter hem zaterdag vrijlaten wegens plaatsgebrek in de jeugdinstellingen. De dag erop werd het bericht in Het Nieuwsblad ietwat gecorrigeerd. Er was wel plaats in een jeugdinstelling, maar de feiten waren niet ernstig genoeg om hiervoor in een gesloten instelling te worden geplaatst. En zo halen jongeren keer op keer het nieuws: als daders.

Niet alleen de jongeren zelf, maar ook elementen die met hun leefwereld verbonden zijn, zoals subculturen (bv. gothic) en games krijgen negatieve pers. Gewelddadige incidenten worden vaak gelinkt aan het feit dat de dader een liefhebber is van gaming. Nochtans speelt volgens een recent Nederlands onderzoek 95 % van de kinderen en jongeren tussen de 8 en 19 jaar games. Games blijken trouwens ook heel populair bij volwassenen: 72% van alle Nederlanders ouder dan 8 jaar speelt games⁷.

Ook andere bevolkingsgroepen of –categorieën krijgen met negatieve beeldvorming te maken. Zo is er al heel wat bewustzijn voor negatieve beeldvorming over allochtonen. Maar ook ouders, leerkrachten, gepensioneerden, politici... komen door veralgemeningen vaak eenzijdig in beeld. De beeldvorming over de kinderen in onze contreien verschilt verder ook van die over de kinderen in het Zuiden. Van hen zijn vooral de schrijnende beelden gekend, wat opnieuw een zeer eenzijdige voorstelling is van de realiteit.

Problematisering ‘jeugd van tegenwoordig’ niet nieuw

Men heeft zich altijd al zorgen gemaakt over de jeugd van tegenwoordig. Volgende citaten kunnen hiervan getuigen.

“When I was growing up, older people talked about how ‘this generation is going all to hell’, just as modern grown-ups do about today’s kids and my generation did about the kids of the ‘60s. I never believed it, now or then”

Johnny Cash

“De jeugd heeft slechte manieren, veracht autoriteit, heeft geen respect voor oude mensen en kletst waar zij aan het werk moest. Ze staan niet meer op als oudere mensen de kamer binnenkomen, ze spreken hun ouders tegen, scheppen op in hun omgeving, pikken aan tafel de lekkernijen, leggen hun benen over elkaar en tiranniseren hun leraren.”

Socrates, 400 voor Christus⁸

“We leven in een eeuw van verval. De jeugd is niets waard. Jongeren hebben geen eerbied voor hun voorgangers, ze zijn ongeduldig en opstandig. Eeuwenoude wijsheid wordt verworpen en de ouders worden oneerbiedig bejegend. Deze symptomen van onze tijd tonen aan dat het einde van de wereld nabij is!”

Egyptisch grafschrift, 4000 jaar geleden⁹

Wanneer men zich is beginnen zorgen maken over de *beeldvorming* over ‘de jeugd van tegenwoordig’ is minder duidelijk. Het problematiseren van de beeldvorming over jongeren is in elk geval ook niet nieuw. Intussen blijkt dat heel wat kinderen en jongeren, volwassen, verenigingen, bewegingen zich bewust zijn van deze probleemstelling.

Tien jaar geleden werd in de conclusies van *veer10|acht10* gesproken over een jongerenfobie die leidt tot paniekvoetbal¹⁰. Als beleidsaanbevelingen werd er gevraagd naar een stevig debat binnen de Vlaamse media over de berichtgeving over jongeren, werd er gevraagd naar politieke weerbaarheid tegen de jongerenfobie en meer politieke durf om in een offensief jeugdbeleid te investeren. Tegelijk werd er toch ook aandacht gevraagd om noodsignalen van gespecialiseerde diensten (m.b.t. probleemgedrag van jongeren) meer intensief te onderzoeken.

Er wordt op verschillende manieren gewerkt aan een evenwichtig beeld van kinderen en jongeren in de maatschappij. Toch hebben we het gevoel op dit terrein weinig vooruitgang te zien. Vooral de media hebben een grote rol te spelen in de manier waarop we (volwassenen en kinderen) naar kinderen en jongeren kijken en vanuit die hoek zijn er ook veel goede initiatieven.

Er worden ook mooie, genuanceerde verhalen gebracht over kinderen en jongeren. Heel wat journalisten zijn onderlegd in accurate verslaggeving. Sommigen geven ook kinderen en jongeren de kans hun eigen perspectief in te brengen. Zo werd begin april '09 bij de Standaard de bijlage ‘Stadsvisioenen’ verspreid. De Standaard vroeg aan twaalf jonge mensen tussen zeven en drieëntwintig welke droom ze graag zouden zien uitkomen. Samen met iemand die hun visioen dagelijks in de praktijk omzet(te), droomden ze dit visioen over toekomst bij elkaar¹¹.

⁸ Citaat opgenomen in Cornelissen (2000), o.c., p. 30

⁹ Citaat opgenomen in Cornelissen (2000), o.c., p. 31

¹⁰ Allegaert, P. & Van Bouchaute, B. (red.) (1999). *Veer10|acht10: De leefwereld van jongeren. Vlaams Welzijnscongres over/met jongeren, 18 en 19 februari 1999 Kortrijk*. Garant, Leuven/Apeldoorn, p. 288-293.

¹¹ Zie <http://www.standaard.be/kanaal/Index.aspx?kanaalid=756&vervolg=1> voor alle 12 de verhalen.

En begin dit jaar sleepte 'De Overname' de Klein Duimpje Award in de wacht. Tijdens de zomervakantie van 2008 namen 25 jongeren een aantal programma's op radio en tv voor hun rekening. Dankzij dit project konden de jongeren zelf aan de slag gaan met audio en video om zo de wereld gezien door hun ogen in beeld te brengen. De Vlaamse Jeugdraad was bijzonder opgetogen dat de openbare omroep de jongeren als volwaardige partners actief liet doen, durven en denken in dit creatieve proces en beloonde hen hiervoor met de Klein Duimpje Award. Toch blijft het gevoel bestaan dat ondanks de goede voorbeelden van positieve beeldvorming, deze in de minderheid blijven en hun impact vrij klein is.

Beeldvorming over kinderen en jongeren

Over beeldvorming over kinderen en jongeren blijkt het moeilijk om onderzoek te vinden en nog moeilijker over de meningen van kinderen en jongeren zelf m.b.t. deze beeldvorming.

In 'Media Portrayal of Young People – impact and influences'¹² wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste vaststellingen in onderzoek over het onderwerp. Onderzoeken die zijn gebeurd op dit terrein stellen vast¹³:

- Dat de meeste verhalen over jongeren negatief zijn
- Dat deze meestal gaan over misdrijven, bendevoering, onderwijs en sociale uitsluiting
- Jonge ouders krijgen meestal negatieve berichtgeving
- De media brengt de verhalen vaak op een sensationele manier
- De media geeft niet altijd een goede weergave van de realiteit
- De meeste jongeren vinden dat de media hen voorstelt als 'antisociaal' en als een groep om te vrezen

De Ierse onderzoeker Maurice Devlin is één van de weinige wetenschappers die jongeren naar hun mening vroeg over hoe ze denken dat ze gepercipieerd worden door volwassenen. Als resultaat van onderzoek via focusgroepen presenteert hij o.a. volgende conclusies¹⁴:

- "Overall, the picture which emerges is of Young people perceiving themselves as being seen in a very negative light by adults, and perceiving their treatment at the hands of adults as being unequal and unfair."
- De meeste van de negatieve ervaringen die jongeren hebben in hun relaties met volwassenen houden een element van stereotypering in.
- Hoewel stereotypes in essentie ideeën zijn, vinden deze ideeën vaak een reflectie in, en worden ze versterkt door discriminerende praktijken; dit wordt ook bevestigd door de verklaringen van de jongeren, die op consequente wijze spraken over behandeld worden op een manier waarop volwassenen niet zouden behandeld worden (in onderwijs, in winkels en in de openbare ruimte, in contact met de politie, door politici en door volwassenen in hun eigen omgeving).

¹² Clark, C.; Ghosh, A.; Green, E.; Shariff, N. (2008). *Media Portrayal of Young People – impact and influences*. Young Researchers Network/National Children's Bureau. 34 p.

¹³ Het betreft hier de Britse context.

¹⁴ Devlin, M. (2006). *Inequality and the stereotyping of Young people*. The Equality Authority, Dublin, p. 41.

Het Nederlandse beeld over jongeren beschrijft Cornelissen (2000) in het literatuuronderzoek 'De' jongere bestaat niet: Negatieve gevolgen van beeldvorming over jongeren', waar ze verwijst naar een onderzoek van Maassen en Meeus:

- Zowel volwassenen als jongeren denken positiever over volwassenen dan over jongeren;
- Het beeld over jongens verschilt in het algemeen sterk van dat over meisjes; het beeld over meisjes is betrekkelijk positief terwijl het beeld over jongens tamelijk negatief is;
- Ouders schrijven aan hun eigen kinderen meer positieve en minder negatieve eigenschappen toe dan aan jongeren in het algemeen

Dit laatste punt wijst er volgens haar op dat er inderdaad sprake is van stereotiepe beeldvorming over jongeren door ouderen. Volwassenen beoordelen jongeren die ze goed kennen blijkbaar veel minder negatief. Ze bekijken hun eigen kinderen veel meer als een uniek individu, terwijl ze jongeren in het algemeen als een homogene groep beschouwen. Op basis van de leeftijd van deze groep (vaak gecombineerd met geslacht en etniciteit) kennen ze hen allerlei eigenschappen toe. Dit is de stereotiepe beeldvorming die geen recht doet aan de veelzijdigheid van individuele jongeren en hen ernstig kan belemmeren, aldus Cornelissen¹⁵.

Onderzoeken wijzen dus op stereotypering van kinderen en jongeren in de samenleving. Verschillende analyses van kindbeelden in de media tonen aan dat kinderen gecriminaliseerd worden en de wereld van de volwassenen hinderen. De NGO's en de kinderen zelf wijzen op de overdreven en drastische maatregelen tegen jongeren bij overtredingen zoals straatlawaaï.

Media houden (misschien wel ongewild) stereotiepe beelden over jongeren in stand of versterken die. Beeldvorming over kinderen en jongeren en mogelijke negatieve gevolgen daarvan komen voor op vele terreinen. Het aantal terreinen waarop beeldvorming over kinderen en jongeren tot discriminatie kan leiden, is groot. Ons interesseren uiteraard vooral de domeinen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Negatieve beeldvorming over kinderen en jongeren heeft volgens ons verstrekkende gevolgen op vlak van hun sociale en culturele rechten, burgerrechten en rechten in administratieve en gerechtelijke procedures.

Gevolgen van beeldvorming

Kinderen worden verschillend benaderd, verschillend bekeken. Deze wisselende kindbeelden wijzen erop dat diverse omgangsvormen met kinderen mogelijk zijn. De verwachtingspatronen tegenover kinderen spelen een bijzonder cruciale rol in de omgang met hen.

Algemener gekend zijn ook de stereotiepe beelden die bestaan over allochtonen, Roma en vluchtelingen. Uiteraard spelen de gevolgen van discriminatie ten aanzien van deze bevolkingsgroepen ook ten aanzien van de kinderen en jongeren in deze groepen.

¹⁵ Cornelissen, M. (2000). O.c., p. 13.

Leeftijdscriminatie

Kinderen en jongeren weten als de besten dat er voor de organisatie van hun leven tal van leeftijdsgrenzen bestaan (leerplicht, muziekschool, naar het jeugdhuis gaan, met een brommer rijden...). De ene grens is al vaster bepaald dan de andere en heel wat leeftijdsgrenzen zijn nodig, vanzelfsprekend of algemeen aanvaard. Wanneer er echter ten onrechte een onderscheid wordt gemaakt naar leeftijd, is er sprake van leeftijdscriminatie.

Wie al eens geprobeerd heeft een vakantieverblijf te reserveren via 'Ardennes-Etape' heeft vast gemerkt dat heel wat verblijven als 'bijzondere voorwaarden' niet alleen 'huisdieren verboden' vermelden, maar ook 'groepen jongeren verboden' vermelden.

Meer bekend is wellicht de Mosquito¹⁶ een elektrisch apparaat dat ultrasone geluiden verspreidt die over het algemeen enkel gehoord kunnen worden door mensen onder de 25 jaar, gezien de mogelijkheid om hoge tonen te ontvangen afneemt met de leeftijd. Het geluid van de Mosquito is zeer vervelend en jaagt op die manier jongeren weg.

Aantasting van het zelfbeeld – druk om te voldoen aan een bepaald beeld

Beelden in de samenleving kunnen ook terugslaan op het beeld dat kinderen en jongeren van zichzelf hebben. Een klassiek voorbeeld is de impact van het algemene Westerse schoonheidsideaal. Het streven om hieraan te voldoen en slank te zijn wordt als oorzaak gezien van de aantasting van het zelfbeeld van voornamelijk meisjes en kan volgens velen uitmonden in ziektes als anorexia. In hetzelfde verband kunnen we ook wijzen op de invloed van marketing en de druk om bepaalde gadgets te bezitten. Uitsluiting omdat men niet aan een bepaald beeld voldoet, loert hier om de hoek.

Ongetwijfeld zijn er ook tal van kinderen en jongeren die zich niet meteen kunnen of willen identificeren met de norm die afgebeeld wordt.

Beperking van de maatschappelijke participatie van kinderen en jongeren

Het stereotiepe beeld dat kinderen en jongeren ongeïnteresseerd (zorgeloos), apolitiek en onbekwaam zijn, leidt er in sommige gevallen toe dat jongeren geen inspraak krijgen in zaken die hen direct aangaan.

Ondanks het feit dat kinderen experts zijn in hun leefsituatie, blijven kinderen en jongeren in een maatschappelijk zwakke positie zitten. Ze hebben geen politieke machtsbasis: door het gebrek aan stemrecht, ze zijn handelingsonbekwaam. Artikel 12 van het IVRK stelt dan minderjarigen het recht hebben hun mening te kennen te geven en het recht dat met deze mening rekening wordt gehouden in elke aangelegenheid of procedure die hen aanbelangt.

Een veelgebruikte manier voor het opleuken van nieuws is het 'straatinterview'. Kinderen en jongeren komen hierin niet vaak aan het woord. Door hen alleen te bevragen over zaken waarvan men ervan uitgaat dat ze tot hun leefwereld behoren en niet over brede maatschappelijke thema's bevestigt men steeds opnieuw dat kinderen en jongeren geen mening hebben over deze thema's.

¹⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/The_Mosquito

Van den Broeck en Wittebolle stelden 10 jaar geleden in ‘De media als stoorzender’ dat als jongeren dan al worden geïnterviewd, dan dienen hun *quotes* enkel om wat *couleur locale* in het bericht te brengen. Ze worden niet als ernstige bronnen beschouwd, ook al zijn ze rechtstreekse getuigen¹⁷.

Een aantal valkuilen in participatie kunnen ook zorgen voor de (re)productie van negatieve beeldvorming. Cornellissen (2000, p. 58–59) noemt o.a.:

- Preventie in plaats van participatie: de ‘probleemjongere’
- Inspraak zonder invloed: de ‘excusjongere’
- Inspraak louter op ‘jongerenonderwerpen’

Onderbelichting van de diversiteit

“One of the sadnesses of the way the media portrays children is that it tends to be very uniform. It is frequently not recognised that many of the same differences that exist in adults, such as disability and different sexual orientation, exist in children too”.

Ben Summerskill, chief executive of Stonewall and former journalist¹⁸

Kinderen en jongeren vormen geen homogene groep. Er kunnen grote verschillen bestaan tussen een 7-jarige en een 17-jarige, maar ook de ene 12-jarige is de andere niet. De kern van het bestrijden van negatieve stereotypen over kinderen en jongeren is volgens Cornellissen (2000) dat men zich bewust wordt van de diversiteit onder kinderen en jongeren.

Te weinig respect voor de privacy van kinderen

In realityshows en actualiteitsprogramma’s worden privacy en de waardigheid van mensen, ook kinderen vaak genegeerd. De wijze waarop kinderen in al hun kwetsbaarheid worden blootgesteld in bepaalde programma’s, zoals de Supernanny, zijn een aanfluiting voor de kinderrechten¹⁹. Ook het Kinderrechtencommissariaat vraagt meer aandacht voor aantasting van de privacy in de media²⁰. Uit de klachten over minderjarigen en de media die op het KRC worden ingediend, blijkt dat de wetgeving die minderjarigen moet beschermen tegen misbruiken en tegen schendingen van privacy, niet alle mogelijke problemen kan opvangen²¹.

¹⁷ Van den Broeck, K. & Wittebolle, A. (1999). De media als stoorzenders. In: Allegaert, P. & Van Bouchaute, B. (red.) (1999). *Veertig: De leefwereld van jongeren. Vlaams Welzijnscongres over/met jongeren, 18 en 19 februari 1999 Kortrijk*. Garant, Leuven/Apeldoorn, p. 191-195.

¹⁸ Children’s Rights Alliance for England (2009). *Another perspective. How journalists can promote children’s human rights and equality*. CRAE, p. 12.

¹⁹ Vanzegbroeck, K. (2008). Naar een positief en stimulerend mediabeleid voor kinderen. In: *TJK*, 2008/5, p. 286-290.

²⁰ Vandekerckhove, A. (2008). Minderjarigen, media en (gebrek aan) privacy. In *TJK*, 2008/5, p. 350-353.

²¹ Kinderrechtencommissariaat (2007). *Jaarverslag 2006/07*, p. 134.

Gaat het de slechte kant op met beeldvorming over de jeugd?

Gezien er een vrij groot bewustzijn is van mogelijke negatieve gevolgen van beeldvorming en tevens vanuit verschillende hoeken aandacht wordt besteed aan positieve beeldvorming over jongeren kunnen we ons de vraag stellen of we het probleem niet overroepen.

Opvallend is wel dat in 2008 het Comité voor de Rechten van het Kind voor de eerste keer volgende aanbeveling formuleerde ten aanzien van een Westers land (Verenigd Koninkrijk)²²:

[25] The Committee recommends that the State party ensure full protection against discrimination on any grounds, including by:

- a) Taking urgent measures to address the intolerance and inappropriate characterization of children, especially adolescents, within the society, including in the media;²³

Ook het Comité is dus bezorgd dat een algemeen klimaat van intolerantie ten aanzien van kinderen en jongeren, ook in de media, aan de basis kan liggen van inkrimping van hun rechten.

Gaat het inderdaad de slechte kant op met de beeldvorming over jongeren? Devlin (2006) stelt zich de vraag of de perceptie van jongeren is vertekend en of er inderdaad stereotiepe beelden en ideeën aan de basis liggen van discriminerende praktijken in onze samenleving.

Op basis van een casestudy en een uitgebreid literatuuronderzoek probeert hij deze vraag te beantwoorden. Op basis van empirische gegevens toont hij aan dat de mediaberichtgeving door de constante negatieve aard stereotypes versterkt in de publieke opinie. Jonge mensen verschijnen in de pers in een zeer beperkt aantal thematische contexten. De dominante categorieën van nieuwsberichten beelden jonge mensen af als deviant, crimineel (vaak in verband met geweld) of als slachtoffer. Er zijn belangrijke genderverschillen in de voorstellingen. Berichten over jongens zullen meer ingaan op criminaliteit en deviantie, deze over meisjes gaan eerder over slachtofferschap en kwetsbaarheid, wat op zich al een stereotype voorstelling is van de verschillen tussen de geslachten. Hier bovenop kan ook duidelijke 'overlexicalisation' worden vastgesteld (er zijn meer manieren/woorden om naar jonge mensen te verwijzen dan naar volwassenen: kind, jongere, jeugd, jeugdige, minderjarige, tiener, jongen, meisje, jonge man, jonge vrouw...), wat o.a. betekent dat jonge mensen gestereotypeerd kunnen worden op tal van manieren. De lexicale mogelijkheden kunnen worden aangesproken, naargelang het beeld of de boodschap men wil brengen. Overlexicalisatie wordt ook beschouwd als een onderscheidend kenmerk van hun sociale positie in de samenleving.

²² Children's Rights Alliance for England (2009). *Another perspective. How journalist scan promote children's human rights and equality*. CRAE, p. 4.

²³ United Nations Committee on the Rights of the Child (2008). *Concluding Observations: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*.

Er is geen noodzakelijk verband tussen hoe vaak iets gebeurt en de hoeveelheid plaats dit krijgt in de kranten. Kranten en andere media hebben hun eigen criteria voor 'nieuwswaardigheid' en er zijn heel wat verschillen tussen kranten onderling. Devlin beklemtoont ook dat nieuwsmedia zich over het algemeen ophouden met 'helden en slechteriken', ongeacht de groep die ze afbeelden. Het ligt in hun aard om te focussen op extremen: mensen die problemen *hebben*, of mensen die problemen *zijn*.

Heel veel individuele volwassenen hebben positieve ervaringen met kinderen en jongeren. Zeker wanneer ze een betekenisvolle relatie hebben met jonge mensen zullen volwassenen zeer positieve meningen over hen verkondigen. Toch, zo blijkt uit onderzoek, blijven ook deze volwassenen vaak negatieve mediabeelden over jonge mensen aanvaarden als accurate representaties van jonge mensen als een geheel.

Is de beeldvorming over kinderen en jongeren zo negatief? Nee, niet altijd, maar toch willen we oproepen tot een verhoogde aandacht voor stereotypering van kinderen en jongeren en voor de gevolgen ervan op vele levensdomeinen.

De Open Fora van de Kinderrechtencoalitie over beeldvorming

Een aantal leden van de Kinderrechtencoalitie²⁴ kwam samen in een werkgroep om het jaarthema over beeldvorming vorm te geven. Deze werkgroep discussieerde over de definiëring van het thema en de problematiek en welke deelonderwerpen er zouden worden behandeld. De werkgroep ondersteunde het secretariaat van de Kinderrechtencoalitie bij de voorbereiding van de Open Fora.

De Open Fora van de Kinderrechtencoalitie zijn momenten van discussie in een proces dat een jaar duurt. Op de Open Fora wilden we het debat voeren zonder meteen al zelf antwoorden te geven. We gingen in discussie met experts en geïnteresseerden met het oog op een beter begrip van de problematiek en in een latere fase het formuleren van aanbevelingen. Op 21 april en 12 mei behandelden we 3 onderwerpen.

Om te beginnen wilden we een zicht krijgen op het hoe, wat, waar, waarom en door wie van beeldvorming. Beeldvorming is een proces, zoveel is zeker, maar hoe werkt het, hoe worden beelden dominant, wie dan die beelden beïnvloeden, hoe kunnen wij ze beïnvloeden...? Hierover hadden we het op 21 april in de voormiddag. We gingen verder op 12 mei. In de voormiddag gingen we in op de dominante beelden over jonge kinderen. We stelden namelijk vast dat kinderen niet door elke sector van de samenleving op dezelfde manier worden benaderd. De 'markt' bv. erkent hun autonomie. Jonge kinderen komen anders toch vooral in beeld als (potentiële) slachtoffers die bescherming nodig hebben, als crimineeltjes in wording... of als schattig, lief, onschuldig... Als ze al worden gezien als actief, ondernemend, mondig... dan hangt daar ook vaak een negatieve sfeer rond (het is niet meer zoals vroeger, ze luisteren niet meer zo goed, enz.).

²⁴ Beweging voor Kinderen Zonder Papieren, Child Focus, DCI, Gezinsbond, Kinder- en Jongerentelefoon, Kinderrechtenhuis, Kinderrechtswinkel, Vivès

In de namiddag stonden we uitgebreid stil bij positieve beeldvorming en hoe kinderen en jongeren hier zelf aan kunnen meewerken. Het is niet zo verwonderlijk dat wanneer kinderen en jongeren in beeld komen op een positieve manier dat zij hierin zelf ook een belangrijke inbreng hebben gehad. Onder de noemer 'participatie' wilden we stilstaan bij een aantal voorbeelden en op zoek gaan hoe we deze voorbeelden kunnen versterken, de goede praktijken verder ingang doen vinden en welke aanbevelingen we hieruit kunnen afleiden.

Na de Open Fora werd de discussie binnen de werkgroep verder gezet en werden voorstellen van aanbevelingen geformuleerd. Dit standpunt werd op 17 september door de Algemene Vergadering van de Kinderrechtencoalitie aangenomen.

Conclusies en aanbevelingen

Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind als uitgangspunt

Op 20 november 1989 werd het Verdrag inzake de Rechten van het Kind unaniem aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

Kinderen en jongeren hebben het recht te participeren in beslissingen die hen aanbelangen. Artikel 3 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt dat maatregelen met betrekking tot kinderen ten volle rekening dienen te houden met hun belang. Artikel 12 betreft het recht van kinderen om hun mening te kennen te geven en het recht op het feit dat met deze rekening wordt gehouden in elke aangelegenheid of procedure die hen betreft²⁵.

Het uitgangspunt van de kinderrechtenbeweging is de gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht hun leeftijd. De kinderrechtenNGO's wensen dan ook niet dat kinderen een identieke behandeling zouden krijgen als volwassenen (assimilatie), maar zijn erop gericht, dat kinderen de garantie zouden krijgen dat ze zichzelf kunnen zijn. Het is hierbij van belang dat de behoeften, belangen en kwaliteiten van kinderen worden erkend en niet worden geschonden ten voordele van de belangen van anderen.

Van fundamenteel belang zijn de erkenning van de autonomie en het zelfbeschikingsrecht van kinderen en hun erkenning als volwaardige rechtspersonen.

In Vlaanderen leven meer dan 1.200.000 minderjarigen. Elk met hen eigen verhaal, ideeën, smaak, karakter, voorkeuren, afkomst. Zo'n grote groep kent heel wat verschillen. Het onmogelijk om die groep onder 1 noemer te vatten. We pleiten ervoor dat de diversiteit van deze groep wordt gerespecteerd.

Een stereotype is een relatief rigide en gesimplificeerde conceptie van een groep van mensen, waarin alle individuen van de groep in kwestie gelabeld worden met de zogenaamde groepkenmerken. Stereotypes kunnen zowel positief als negatief zijn, soms zijn ze ambivalent. Stereotypering komt het meest voor en berokkent

²⁵ Over art. 12 bracht het VN-Comité voor de Rechten van het Kind dat toeziet op de implementatie van het Verdrag in juli 2009 een General Comment (of Algemeen Commentaar) uit. Dit document kunnen we beschouwen als een gezaghebbende leidraad voor de interpretatie van het recht om gehoord te worden. Het bevat concrete aanbevelingen voor het in de praktijk brengen van het door het Verdrag gewaarborgde recht. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>

het meeste schade in de context van *ongelijke relaties* tussen verschillende groepen. Stereotypes kunnen een *zeer negatieve impact* hebben op het leven van diegenen die gestereotypeerd worden, doordat de vooroordelen (en dus ideeën) vaak resulteren in discriminerende praktijken, en omdat deze ideeën en praktijken werkbaar zijn op alle belangrijke aspecten van het leven van mensen²⁶.

Stereotypes van jongeren worden in tal van studies, rapporten... weergegeven als negatief. Over stereotypes van jonge kinderen vinden we weinig informatie terug. Wel blijkt uit wetenschappelijk werk dat het kindbeeld van jonge kinderen dat dominant is het zogenaamde 'onschuldige' kindbeeld is. Kinderen worden gezien of voorgesteld als kwetsbaar, onschuldig, te beschermen, engelachtig... Een romantiserend stereotype mag dan op het eerste zicht lijken alsof het niet veel kwaad doet, toch blijft het een simplificering van de sociale werkelijkheid, een ontkenning van de diversiteit onder kinderen en heeft het vaak een betuttelende toon en een disempowerend effect.

De kern van het bestrijden van negatieve stereotypen over jongeren is dat men *zich bewust wordt van de diversiteit onder kinderen en jongeren*. De NGO's roepen dan ook op het diversiteitdebat verder op te trekken.

Pleidooi voor een breder debat over de plaats van kinderen en jongeren in de samenleving

Wanneer het gaat over kinderen en jongeren in de publieke ruimte, worden ze meer en meer gezien als overlast. Het lijkt erop dat de intolerantie ten aanzien van kinderen en jongeren groeit, al is dat niet zo gemakkelijk te meten. Het idee wordt in elk geval bevestigd door fenomenen als het wegpesten van jongeren met apparaten als de Mosquito. De voorbije jaren haalden ook processen tegen speelpleinen en crèches het nieuws.

Tegelijkertijd raakt de vrije tijd van kinderen meer en meer geïnstitutionaliseerd: de vrije tijd wordt meer en meer doorgebracht in hiervoor gecreëerde voorzieningen, men heeft het soms over 'eilandjes', wat het afzonderen van kinderen en jongeren uit de publieke ruimte en misschien ook uit de samenleving versterkt. Gelukkig zijn er initiatieven die een tegenwicht bieden, zoals de buitenspeeldag²⁷, het colloquium buitenspelen²⁸, en de campagne 'De Hangman'²⁹.

Het lijkt er toch op dat de hoogdagen van de kinderrechten over zijn. Dit wordt weerspiegeld in het repressieve klimaat dat heerst ten aanzien van kinderen en jongeren. Met de Open Fora en dit Kinderrechtenforum wilden we dan ook het debat over de maatschappelijke positie van kinderen en jongeren terug op de voorgrond plaatsen.

²⁶ Devlin, M. (2006). O.c. p. 19.

²⁷ www.buitenspeeldag.be

²⁸ www.cjsm.vlaanderen.be/jeugd beleid/buitenspelen/index.html

²⁹ www.dehangman.be

Meer onderzoek is gewenst

Jeugdonderzoek in België heeft doorgaans betrekking op doelgroepen die als problematisch ervaren worden: werkloze jongeren, kortgeschoolden, jongeren die in aanvaring komen met het gerecht, jongeren die drugs gebruiken en ander risicogedrag vertonen... Op die manier wordt, ongewild, een erg eenzijdig beeld van jongeren opgehangen. De jeugd wordt op die manier een te bestuderen probleem.

Dat de meeste jongeren een vrij onproblematisch en gelukkig leven leiden, wordt op die manier aan het oog van de maatschappij onttrokken. Wat de overgrote meerderheid van de jeugd beweegt en beroert, blijft onzichtbaar.

Vanuit een toenemende nood aan meer structurele aandacht voor de levensomstandigheden en de leefwereld van (Vlaamse) jongeren werd in 2003 het jeugdonderzoekplatform (JOP) opgericht. Enerzijds inventariseert en synthetiseert het JOP bestaand jeugdonderzoek in Vlaanderen. Anderzijds verzamelt en analyseert het ook eigen materiaal via de 'jeugdmonitor', een vragenlijst die op verschillende tijdstippen bij jongeren (12 tot 30 jaar) wordt afgenomen.

Dit is absoluut noodzakelijk voor het bijstellen van de eenzijdige beelden over kinderen en jongeren in de samenleving. We hopen alvast dat in de toekomst de leeftijd van de bevraagde doelgroep nog verder kan zakken en ook de opvattingen, houdingen, leefomstandigheden,.. van jonge kinderen meer onder de aandacht kan worden gebracht.

Onderzoekers en professionelen

Wanneer beelden en stereotypes ontstaan, spelen de massamedia een centrale rol in het verspreiden en versterken van de stereotiepe beelden en ideeën. De stereotypes ontstaan in alle sectoren van de samenleving, maar om een belangrijke impact te hebben is het meestal nodig dat deze beelden worden gelegitimeerd door groepen en instituten met invloed. Academics en professionelen zijn zo'n groepen. De Franse socioloog Pierre Bourdieu stelt: 'the production of representations of the social world, which is a fundamental dimension of political struggles, is the virtual monopoly of intellectuals'³⁰. Academics en professionelen hebben een belangrijke invloed op het publieke discours en op hoe mensen de wereld zien. De media spelen wel een centrale rol bij de overdracht van beelden van 'intellectuelen' naar het grote publiek. Toch is het belangrijk erop te wijzen dat bij academics en professionelen de verantwoordelijkheid ligt *bewust te worden van de beelden die ze zelf hanteren, zorgvuldig om te gaan met hun communicatie, en negatieve beelden over jonge mensen te doorprikken.*

³⁰ Bourdieu, P. (1993). *Sociology in Question*. London, Sage, p. 37. Geciteerd in: Devlin, M. (2006), o.c., p. 44.

Aanbevelingen t.a.v. de minister van Jeugd en coördinerend minister Kinderrechten en t.a.v. de Vlaamse Regering

De NGO's verwachten van de nieuwe minister van Jeugd, die tevens bevoegd is voor de coördinatie van het kinderrechtenbeleid, dat hij de komende beleidsperiode een beleidsprioriteit maakt van de *onverdraagzaamheid t.a.v. kinderen en jongeren, de discriminatie en de stereotiepe beeldvorming* die hier aan de basis van liggen. In het *derde jeugdbeleidsplan* dat uiterlijk eind 2010 door de Vlaamse Regering zal worden voorgelegd aan het Vlaams Parlement zouden we graag de eerste aanzetten zien van een plan van aanpak m.b.t. deze problematiek.

Aanbevelingen t.a.v. de Minister van Justitie en t.a.v. de federale Regering

De NGO's zijn bezorgd over het gebrek aan een visie en een weldoordacht beleid ten aanzien van delinquente jongeren. Wetgeving wordt drastisch aangepast naar aanleiding van kleine incidenten. Jeugddelinquentie wordt al te vaak voor de kar gespannen van een populistisch discours. De antwoorden die kunnen geformuleerd worden op jeugddelinquentie zijn nochtans verre van eenvoudig of evident. Er moet gezocht worden naar een sanctie die bijdraagt tot een pertinente, constructieve reactie op jeugddelinquentie. Het huidige 'beleid' (of eerder het gebrek daaraan) verziekt de relatie van onze samenleving tot haar jeugd. Door voortdurend te wijzen op de zogenaamde groep "verloren" jongeren, draagt het discours van politiek en media ertoe bij dat "jeugd" en "delinquentie" voor velen onlosmakelijk met elkaar verbonden lijken. Het perspectief van een permanent "delinquentiegevaar" van sommige jongeren brengt spanningen met zich mee. Jongeren als "verloren" beschouwen, is in feite een nieuw obstakel creëren dat hen (jongeren en veldwerkers) hindert in hun pogingen om uit een negatieve spiraal te stappen en te bouwen aan een toekomst binnen onze samenleving. Het onvermoeibaar herhalen van de mantra "bescherming van de publieke veiligheid" draagt veeleer bij tot het vermenigvuldigen van maatschappelijke moeilijkheden dan tot het oplossen ervan. De NGO's pleiten vragen *meer respect voor de algemene rechtsprincipes* waar het minderjarigen betreft.

De NGO's vrezen dat de media-aandacht voor een paar uitzonderlijke zaken de politieke wil gecreëerd heeft om jeugddelinquenten 'streng aan te pakken'. Door het sneller plaatsen van delinquente jongeren kan men de burgers een vals gevoel van meer veiligheid geven, terwijl onderliggende oorzaken worden verwaarloosd. De Kinderrechtencoalitie dringt dan ook aan op meer aandacht voor een *meer maatschappelijke dan individuele benadering van delinquent gedrag* en vragen om *meer te investeren in preventie en het voorkomen van recidive*.

Aanbevelingen t.a.v. alle beleidsmakers en politici

Tijdens de uiteenzetting van prof. Joke Bauwens op het Open Forum van 21 april 2009 werd duidelijk gemaakt dat er een versmelting blijkt van de media-agenda, de onderzoeksagenda en de politieke agenda.

De Kinderrechtencoalitie roept alle beleidsmakers op niet te snel repressief op te treden naar aanleiding van incidenten. We vragen hen kritische te staan t.a.v. wat hot is in de media en hierdoor niet te snel het beleid te laten bepalen.

21

Aanbevelingen t.a.v. het lokale niveau

Het is nodig om de factoren die spanningen creëren of verergeren in de relatie tussen volwassenen en jonge mensen op het niveau van de buurten aan te pakken. Dit gaat in belangrijke mate over (een gebrek aan) ruimte en plaatsen, zowel binnen als buiten, voor kinderen en jongeren om 'rond te hangen' op een manier waarop zij het willen, zonder gezien te worden als een probleem. Hoewel er de jongste jaren al heel wat beleidsaandacht ging naar 'jeugdruimte' blijft het nodig dit onderwerp bovenop de agenda van lokale overheden te plaatsen. Te vaak nog wordt uitgegaan van mogelijke risico's, bekijkt men de ruimte vanuit een beschermende bril. Risico's beperken en veiligheid prioritair maken lijkt heel logisch. Maar bij groeien hoort ook ontdekken, ontwikkelen, vallen en opstaan. De noden en behoeften van kinderen en jongeren m.b.t. de openbare ruimte evolueren mee met de opgroeiende kinderen en jongeren zelf. Daarom blijft het belangrijk deze te bevragen, in kaart te brengen en erop in te spelen.

Verder is het ook heel belangrijk dat de verschillende generaties geregeld *met elkaar in contact komen*. De kinderrechtenbeweging ijvert voor de afbouw van de sterk gescheiden werelden, waarin verschillende leeftijdscategorieën momenteel leven. Kinderen en jongeren zijn aanwezig in de samenleving. Momenteel bestaat nog teveel de gewoonte kinderen te verwijderen uit of te isoleren van situaties in de samenleving. Door *dialog* kunnen ook vooroordelen verminderen. Lokale overheden moeten initiatieven waarbij kinderen en jongeren en volwassenen in contact komen stimuleren en ondersteunen.

Het recht op *participatie aan democratische besluitvorming* is een belangrijke pijler van de mensenrechten van kinderen. Ten aanzien van de lokale overheden willen we nogmaals benadrukken dat kinderen en jongeren recht hebben om te participeren aan het beleid. De jeugdsector merkt dat de lokale jeugdbeleidsplannen onder druk komen te staan door de evoluties inzake 'planlastvermindering'³¹. We willen hierbij wijzen op de dynamiek van de doelgroep kinderen en jongeren. Een driejaarlijkse uitgebreide doorlichting van de noden en behoeften van deze groep is geen overbodige luxe.

³¹ Advies van de Vlaamse Jeugdraad inzake het lokale jeugdbeleidsplan, een fundamenteel instrument voor de ontwikkeling van een participatief categoriaal lokaal jeugdbeleid. 1 juli 2009. <http://www.vlaamsejeugdraad.be/downloads/Advies%200910%20Lokaal%20Jeugdbeleidsplan.pdf>

Aanbevelingen t.a.v. de media

Idealiter is de samenstelling media representatief voor de hele maatschappij. We stellen voor dat er wordt gestreefd naar *accurate vertegenwoordiging van kinderen in de Vlaamse media* wat betreft de participatie in informatieve, ontspannings-, fictie- en andere programma's, met respect voor hun privacy en waardigheid.

Kinderen dienen zich ook *als publiek en consument* bij het media-aanbod betrokken te voelen. Daarom is het belangrijk dat het media-aanbod divers is en dat zij zich herkennen in het beeld dat media over hen ophangen. Daarnaast is het taak en de verantwoordelijkheid van de media om een evenwichtige en accurate berichtgeving te garanderen. Dit is noodzakelijk om de huidige negatieve en stereotiepe beeldvorming over kinderen en jongeren te doorbreken.

Gezien hun grote macht en invloed hebben de media de verantwoordelijkheid *zorg te dragen voor de afbeelding van groepen die veel minder macht of invloed hebben*, in het bijzonder de meer kwetsbare en gemarginaliseerde groepen. Journalisten zijn van oudsher belangrijke activisten voor mensenrechtentema's. We hopen dan ook dat de huidige generatie journalisten te mobiliseren is voor de mensenrechten van kinderen.

- De kinderrechten-NGO's vragen aan journalisten om *kinderen en jongeren zelf aan het woord te laten*, en hen op *verschillende manieren* naar voor te brengen in de verhalen. De kinderen en jongeren die aan het woord komen, dienen ook de *diversiteit* onder deze groep te weerspiegelen.
- We roepen ook op om zichzelf bij het publiceren van *etniciteit, handicap, leeftijd en sekse van kinderen* zichzelf steeds de vraag te stellen of dit *strikt noodzakelijk* is³². We vragen ook objectiever te zijn in het gebruik van woorden 'kind', 'jongere', 'jongen', 'meisje', 'tiener', 'jongeman', 'jeugd'... en zich bewust te zijn van de sfeer en teneur die het woordkeuze kan oproepen.
- Verder willen we ook bepleiten om *kinderen en jongeren serieus te nemen*, bv. verkleinwoordjes achterwege te laten, hen niet bij hun voornaam te noemen als dat voor volwassenen ook niet gebeurt...
- Tot slot willen we de media ook oproepen het *niet vermelden van volledige namen* van minderjarigen consequenter en uniform toe te passen.

Sensibiliseren en informeren over beeldvorming

De aard en impact van beeldvorming

De NGO's bevelen aan dat iedereen die werkt met kinderen en jongeren, regelmatig met hen in contact komt, of over hen rapporteert in de media worden *geïnformeerd over de aard en impact van beeldvorming en stereotypering*.

- Informatie over negatieve beeldvorming en stereotypering zou een onderdeel moeten zijn van de *opleiding van leerkrachten, jeugdhulpverleners, politie-*

³² Cornelissen, M. (2000). O.c., p. 81.

UNICEF (2005). *The Media and Children's Rights*. Mediawise/UNICEF, p. 9.

agenten, journalisten, net zoals een kinderrechten en mensenrechten in deze opleidingen geïntegreerd zouden moeten worden³³.

- Veel jongeren hebben ook negatieve ervaringen met (*veiligheids*)*personeel van winkels*. Ook t.a.v. deze beroepsgroepen lijkt informatie en sensibiliseren i.v.m. beeldvorming en stereotypering ons aangewezen.
- We vragen de *Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ)* en de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (AVBB) *richtlijnen en een deontologische code* voor hun leden uit te werken betreffende *berichtgeving in de media over kinderen en jongeren en jeugdgerelateerde thema's*. Deze richtlijnen dienen verder te gaan dan reeds bestaande regelgeving betreffende respect voor de privacy, maar dienen ook stil te staan bij de relevantie van het geven van bepaalde informatie, bij het aan bod laten komen van kinderen en jongeren bij onderwerpen waar dat niet zo vanzelfsprekend is, bij nodeloos problematiseren, bij veralgemenen...
- Van de *Raad voor de Journalistiek* verwachten de NGO's dat ze de bovenstaande richtlijnen, wanneer die er zijn, mee in overweging neemt bij de behandeling van klachten.

Bestrijden van en sensibiliseren over leeftijdsdiscriminatie

De persistente negatieve stereotypering van jonge mensen betekent een vermindering van hun status. Het kan de ongelijke behandeling van kinderen en jongeren aanmoedigen of versterken.

- Het *Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding* zou meer actief zijn rol kunnen opnemen in het *informer en het bestrijden van leeftijdsdiscriminatie*. We bevelen aan dat het Centrum actief campagne gaat voeren omtrent deze problematiek.

Positieve beeldvorming stimuleren

De NGO's vinden de uitreiking van de *Klein Duimpje Award* door de Vlaamse Jeugd Raad een goed initiatief en hopen dat dit in samenwerking met bv. een dag- of weekblad of een televisiezender kan *uitgroeien* tot een *prestigieuze prijs* uitgereikt op een groots evenement met een ruime bekendmaking³⁴, om positieve weergave van kinderen en jongeren in de media aan te moedigen en te promoten.

³³ In april 2009 werd aangekondigd dat 6 Turkse universiteiten als eerste een cursus kinderrechten opnemen in de opleiding journalistiek. Een tweede golf van universiteiten uit Oost-Europese landen hebben reeds interesse laten blijken om het Turkse voorbeeld te volgen. <http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=20031&flag=news>

³⁴ In Groot-Brittannië wordt de jaarlijkse 'Positive Images Award' uitgereikt door Children & Young People Now, met prijzen in verschillende categorieën, waaronder 'best local press coverage', 'best broadcast by young people for young people', 'best magazine by young people for young people', en andere. In Australië organiseert de overheid jaarlijkse 'National Youth Media Awards'. Categorieën zijn o.a. 'Best feature in metropolitan press', 'Best television news story', 'Young Journalist of the Year'. Verschillende categorieën staan open voor journalisten van alle leeftijden, andere enkel voor -26-jarigen.

Een rol voor kinderrechten- en jeugdorganisaties

Kinderrechtenorganisaties en jeugdwerk zouden moeten onderzoeken op welke manier ze *meer actief kunnen sensibiliseren* op alle niveaus van de samenleving over de aard van negatieve beeldvorming en stereotypering van kinderen en jongeren. Er is ook nood aan een *internationaal netwerk van 'media watchgroepen'*, zodat goede ideeën en praktijken snel verspreid tussen landen.

Media-educatie

Mediageletterdheid wordt vertaald in 3 componenten: de functionele, kritische en (cre)actieve mediageletterdheid³⁵. Bij discussies over kinderen en media komt de klemtoon al snel op bescherming van de minderjarigen. Problemen als cyberpesten, gameverslaving en dergelijke worden meestal aan kinderen en jongeren toegeschreven, met repressieve, of beperkende ingrepen tot gevolg. Zonder deze problemen en het belang van bescherming te minimaliseren willen graag toch de *klemtoon verleggen naar emancipatie*: de media dragen heel wat kansen in zich, kinderen en jongeren moeten de mogelijkheid hebben om deze kansen verder te ontwikkelen.

Verder vinden we het belangrijk dat wanneer het gaat over mediageletterdheid en media-educatie, *niet alleen kinderen en jongeren als doelgroep worden beschouwd*. Het is oneerlijk aan kinderen en jongeren doelstellingen op te leggen, waar volwassenen niet aan (kunnen) voldoen. Ook volwassenen moeten zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe en veranderlijke en fundamenteel gemediatiseerde wereld. De school is slechts 1 van vele actoren die hierin een rol te vervullen hebben. Vandaar hebben we grote verwachtingen t.a.v. het nieuw op te richten *kenniscentrum Mediawijsheid*, dat zich op de volledige bevolking zal richten.

Kinderen en jongeren die zelf media maken

Het is voor de kinderrechtenbeweging van belang dat adequate manieren verder worden ontwikkeld om *kinderen en jongeren de mogelijkheid te geven te participeren aan alle stadia van mediaproductie*.

Er is nood aan verdere financiële ondersteuning voor de productie en verspreiding van media voor en door kinderen: boeken, tijdschriften, muziek, theater en andere artistieke expressies, film, video...

Een aantal voorbeelden van mooie projecten zijn o.a. Javi, Stampmedia, de Kunstbende, Karrewiet... Meer info over deze projecten zijn te vinden in de lijst met websites achteraan deze bijdrage.

35 Vlaams Parlement. *Ontwerp van decreet betreffende radio-omroep en televisie – Voorstel van decreet – van mevrouw Helga Stevens, de heer Bart Caron mevrouw Margriet Hermans en de heren Carl Decaluwe en Kurt De Loor – houdende wijziging van de decreten betreffende radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 4 maart 2005, wat de ondertiteling, de Vlaamse Gebarentaal, de audiobeschrijving en de audiotieve ondertiteling betreft*. Hoorzitting – Verslag namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media uitgebracht door de heren Jurgen Verstrepen en Paul Delva. Stuk 2014 (2008-2009) – Nr. 10.

02

Beeldige kinderen

Bruno Vanobbergen

27

Ik ben op congres, niet zo heel ver hier vandaan. Drie dagen lang buigen we ons over kinderen en kindzijn. Heel veel vragen, evenveel gedachten. Op een gegeven moment mogen ook kinderen zelf even ten tonele verschijnen. Een bont allegaartje doet gniffelend zijn intrede. De kinderen hebben de voorbije weken rond het thema van de kerststal gewerkt en één van ons wil graag weten welke figuur uit het kerstverhaal de kinderen zelf hadden willen zijn en waarom. Er zitten nogal wat engelen tussen, een meisje wil graag Maria zijn omdat ze 'dat blauw' zo prachtig vindt en een stoere sloeber ziet zichzelf al als Jezus. Gelach. Ietwat verlegen vraagt het jongetje hierop wie wij dan wel graag zouden zijn. Opnieuw gelach. De rood aangelopen begeleidster van de kinderen schakelt snel over naar de volgende in de rij. Wat later verlaten de kinderen onder luid applaus de zaal.

Beeld één: het evangelische kind

We hebben verschillende vormen om kinderen te denken. Sommige ogen oubollig en versleten, andere lijken te blinken van nieuwheid. Drie vormen zijn een rode draad doorheen onze Westerse kindgeschiedenis. De eerste is die van het evangelische kind. Het kind, van bij de geboorte belast met de Erfzonde, verschijnt hier als een kleine demon die met alle mogelijke middelen in de juiste vorm dient gegoten te worden. Het kind is wild en primitief, een Pippi Langkous avant la lettre. De taak van de opvoeding bestaat erin het wilde kind te temmen en beschaving bij te brengen. Het gaat hier om het onuitstaanbare kind dat ons als volwassene zoveel angst weet in te boezemen dat we

kind en angst zo snel mogelijk de kop willen indrukken. Een mooi voorbeeld van deze gedachtegang vinden we in de tweede helft van de negentiende eeuw wanneer overal in West-Europa heropvoedingstehuizen opgericht worden. De tehuisopvoeding werd gedreven door de angst voor het criminele kind en, bij de confessionelen, door het voortdurende bewustzijn van zijn zondigheid. Ingrijpen was geboden wanneer het kind ontspoorde, bij criminele kinderen, of wanneer de ouders niet bij machte waren om de wil van het kind te breken en het fatsoenlijk op te voeden, bij verwaarloosde kinderen. De idee van het slechte kind

komt vandaag misschien wat vreemd over. We leven immers in een samenleving die het onschuldige kind koestert en deze onschuld staat dan ook bijzonder haaks op het kind als mogelijk gevaar. Het is evenwel net die onschuldige blik op kinderen die maakt dat heel wat kinderen die vandaag aan die onschuldige goedheid niet beantwoorden, het 'te behandelen' etiket opgekleefd krijgen en zo uitgesloten worden van onze pedagogische eros. Ter illustratie een citaat uit een praktijktijdschrift voor leerkrachten van enkele jaren geleden. *"Niettegenstaande de cryptische benaming (ADHD-syndroom) kent elke leerkracht het typetje wel waarover we het hebben. Het gaat om dat kereltje dat op school berucht is vanwege zijn hoogst ergerlijk gedrag. Zo eentje dat gedurig wriemelt en wrikkelt op zijn stoel tot hij onvermijdelijk op de grond belandt (...) Kortom, een kind dat zowel op school als thuis uitermate onhandelbaar is, dat zoveel van je energie opeist dat je zelf voortdurend op het randje van een zenuwzinking balanceert."* In de loop van de voorbije decennia heeft zich een diversiteit aan kinderen met een tekort gepresenteerd, telkens tegen de achtergrond van het ideale kind. Dit ideale kind krijgt grotendeels vorm op basis van de idee van de natuurlijke goedheid van het kind, het kenmerk van het onschuldige kindbeeld.

Beeld twee: het onschuldige kind

Het onschuldige kindbeeld, de tweede en meest dominante vorm, is een erfenis uit de romantiek. De romantische bestaanservaring kent drie belangrijke dimensies. De eerste verwijst naar het lijden aan de onvolkomenheid, de verscheurdheid en de gespletenheid van het bestaan. Dit lijden kan door de vooruitgang van de wetenschap niet gezalft worden, gezien het zijn oorsprong vindt in de ontplooiing van de rede. De tweede dimensie behelst het verlangen en een zoeken naar een Gouden Tijd, zijnde een harmonisch en gelukkig bestaan. De derde dimensie tenslotte omvat de idee dat deze Gouden Tijd maar kan gerealiseerd worden door een vernieuwde aandacht voor wat de Rede veronachtzaamt: het gevoelsmatige, het verleden en het kinderlijke. Voor het kijken naar kinderen betekent dit alles dat we in het kind opnieuw de volkomen natuurlijke en onschuldige mens vanuit het paradijs ontmoeten. Het kind vertoont de kenmerken van een edele wilde of een naïef genie die met zijn poëtische wereldopvatting de goddelijke oorsprong van de dingen nog zeer nabij is. Weinig anderen hebben dit gevoel zo treffend weergegeven als Rainer Maria Rilke.

Kindertijd

Het zou goed zijn om veel na te denken, om
iets onder woorden te kunnen brengen van wat zó verloren is gegaan,
van die lange middagen tijdens de kindertijd,
die nooit meer op die manier terugkwamen – en waarom?
We worden er nog wel eens aan herinnerd-:
misschien wel tijdens een regenbui,
maar we weten niet meer wat het betekent;
nooit meer was het leven zo vol van ontmoeten,
van weerzien en verder gaan
net als toen, toen ons niets anders overkwam als slechts
wat een ding of een dier overkomt:
toen leefden we op een volwassen wijze zoals zij
en werden geleidelijk boordevol betekenis.
En raakten zo vereenzaamd als een herder
en met zulke grote afstanden overladen
en als van verre geroepen en aangeraakt
en langzaam als in een lange nieuwe draad
opgenomen in die volgorde van beelden,
waar het ons nu in verwarring brengt om daarin voortdurend te zijn.

Rainer Maria Rilke

29

Opvoeding binnen dit denken ent zich volledig op de natuur van het kind. Zij moet het kind in zijn natuurlijke ontwikkeling ondersteunen en tegen schadelijke invloeden beschermen. Tegelijkertijd verschijnt met de geboorte van het kind het goddelijke opnieuw in de wereld en wordt voor de volwassene een terugkeer naar de oorsprong mogelijk. Het kind wordt als voorbeeld voor de volwassene. Of zoals Friedrich Schiller het zo mooi schreef: *“Zij zijn wat wij waren, zij zijn wat wij opnieuw moeten worden.”* Dit wordt ook de kernboodschap van al diegenen die in de eerste decennia van de twintigste eeuw onder het dak van allerlei pedagogische hervormingsbewegingen een nieuwe thuis zullen vinden. De kernboodschap is duidelijk: het is in het kind dat er zich nieuwe mogelijkheden voor de mens openbaren. De volwassen mens moet daarom behoedzaam met de fijne draden van de kinderlijke ziel omgaan omdat het deze fijne draden zijn die het web van de wereldgeschiedenis vorm zullen geven. Het kind is een hogere mens, een majestueus wezen. En als het kind de majesteit is, dan rest de volwassene enkel de rol van onderdaan. En zo groeien we geleidelijk aan naar een samenleving waarin de sentimentele waarde van kinderen en kindzijn centraal komt te staan. Van een kind wordt vooral liefde, een lach en emotionele voldoening verwacht, geen geld of arbeid. Kinderen worden hierbij beschreven in sterk geromantiseerde en sentimentele termen, als onbetaalbaar en onschuldig, als kwetsbaar en dus hulpbehoevend in een harde wereld. De idee van het onschuldige kind is tot op vandaag de dominante achtergrond waartegen de kindercultuur verschijnt. Het verklaart de grote aantrekkingskracht van Disney, de opluchting bij het happy end, de smeekbede dat kinderen toch ook nog kinderen moeten kunnen zijn.

Beeld drie: het mondige kind

Tegenover de idee van het kwetsbare kind ontwikkelde zich de voorbije decennia het beeld van het kind als competent, zelf mee vorm gevend aan zijn biografie. Het beeld van het mondige kind is de derde belangrijke vorm van hoe wij kinderen denken. Mondigheid, eeuwenlang ingevuld als ultiem opvoedingsdoel, verschijnt nu als een gegeven, als een middel. Kinderen zijn mondig en naar hun stem moet geluisterd worden. Kinderen dient men bijgevolg niet alleen te beschermen, kinderen verdienen evenzeer alle kansen tot deelname aan de samenleving. Het kind is niet alleen de toekomst, het kind is ook nu. De roep van het mondige kind heeft de deuren geopend voor heel wat waardevols: het vele leefwereld- en belevingsonderzoek bij kinderen, de gedachte dat kunst en cultuur voor kinderen niet enkel moraliserend en belerend hoeft te zijn, het recht van het kind op entertainment. Twee levensgrote wolfsklemmen liggen evenwel in het mondighedsbos verdoken. Er is vooreerst het permanente gevaar van het romantiseren van de stem van het kind. Waar in het discours over het slechte en het onschuldige kind opvoeding vooral vanuit de beschermingsgedachte vorm krijgt, zien we het discours van het mondige kind het belang van de participatie van kinderen aan de samenleving beklemtonen. Kinderen omschrijft men dan als competent en als actief betekenisverlener. Het maakt dat we plekken gaan creëren waarin kinderen heel expliciet de kans krijgen om zich te laten horen. We kunnen hierbij denken aan kindergemeenteraden en leerlingenraden maar dus ook aan bijvoorbeeld congressen waarop men kinderen gaat uitnodigen. Op zo'n momenten stellen we evenwel vast dat we de stem van kinderen vaak niet goed weten te plaatsen, juist omwille van onze traditie van onze onschuldige blik op kinderen. Het verklaart het gelach en het enthousiasme bij de vraag van het kind naar wie wij dan wel zouden zijn in de kerststal. *So cute!* Tot kinderen zaken vertellen of dingen uitspoken die we niet verwachten en zo vrij snel verzeilen in de groep van het slechte en onuitstaanbare kind. Daarnaast geeft het beeld van het mondige kind vaak aanleiding tot de idee van Koning Kind. De kwaliteiten van kinderen worden dan zo sterk beklemtoond dat het lijkt alsof de volwassene nauwelijks nog enige inbreng van betekenis heeft. Dit argument duikt af en toe op in discussies over mediagedrag van kinderen, waarbij sommige auteurs de indruk wekken dat kinderen bijna *van nature* over een ruim arsenaal aan vaardigheden beschikken om op een kritische manier met de media om te gaan. Met het beeld van de volwassene die van zijn troon gestoten wordt, valt te leven. Met de gedachte van een volwassene die helemaal uit beeld verdwijnt, veel minder.

Kunnen kinderen nog kinderen zijn?

In de hedendaagse maatschappij zijn de begrippen 'kind' en 'kindertijd' een bekend gegeven. Vraag een willekeurig persoon op straat of hij kan vertellen wat een kind is en je zult een antwoord krijgen. Kinderen worden veelal – vaak als vanzelfsprekend – beschouwd alsof zij tot een aparte, van volwassenen te onderscheiden, categorie behoren. Dit verschil komt in onze samenleving op

allerlei manieren tot uiting. In feite vallen de begrippen kindertijd en volwassenheid niet los van elkaar te definiëren. Een volwassene is strikt gezien een 'niet kind' en vice versa.

Over de inhoud van het concept van de kindertijd bestaan verschillende ideeën. De diversiteit en veranderlijkheid van kindbeelden wordt doorgaans in verband gebracht met de sociale, politieke, historische en morele context. Het maakt ieder kindbeeld tot een sociaal geconstrueerd kindbeeld. Het concept 'kind' is geen begrensde en eenduidig concept en krijgt dus al naargelang de sociaal-culturele achtergrond een andere invulling. Ook binnen één cultuur kan het beeld dat men van kinderen heeft verschillen. Er bestaan m.a.w. verschillende discoursen over het kind binnen een samenleving, met een mogelijke botsing van kindbegrippen tot gevolg. Voorbeelden van discours of perspectieven zijn onder andere het economische, het medische, het pedagogisch-psychologische, het religieuze en het juridische perspectief. Elk perspectief kent zijn eigen manier van waarheidsvinding, ofwel zijn eigen vraagstellingen en criteria aan de hand waarvan een oordeel wordt geveld.

Een vraag die vandaag vaak gesteld wordt is of kinderen nog wel kinderen kunnen zijn. De vraag of kinderen nog wel voldoende tijd en ruimte krijgen om echt kind te zijn werd voor het eerst gesteld bij het begin van de jaren tachtig. Neil Postman, een vooraanstaand Amerikaans communicatiewetenschapper, maakte zich op dat ogenblik ernstig zorgen over de sterk toenemende invloed van televisie op het leven van kinderen. De televisie zorgde voor een wereld waarin kinderen antwoorden kregen op vragen die ze nooit gesteld hadden. Postman sprak dan ook over een verdwijnend kindzijn. Veiligheid en onschuld, eeuwenlang metaforen voor een gelukkige kindertijd, hadden plaats gemaakt voor de indringendheid van geweld, agressie en seksualiteit. Tot op vandaag kent het werk van Postman sterke navolging. De belangrijke rol die het internet en games in de vrije tijd van kinderen en jongeren spelen, maakt dat men soms alles wat met technologie te maken heeft, uit de leefwereld van kinderen wil bannen omdat dit de 'typisch kinderlijke creativiteit' in de kiem zou smoren.

De idee dat kinderen geen kind meer kunnen zijn, houdt evenwel niet alleen verband met de mediatisering van hun leefwereld. De veelheid en complexiteit aan vrijetijdsbestedingen heeft er ook voor gezorgd dat men zich zorgen is gaan maken over de druk en drukte in het leven van kinderen. Kinderen zouden doorheen hun kindertijd gejaagd worden met het oog op het zo vroeg mogelijk bereiken van successen. Het recent verschenen spraakmakend boek 'Slow Kids' van Carl Honoré, bijvoorbeeld, stelt dat kinderen van vandaag voortdurend lijden aan keuzestress. Het aanbod aan activiteiten en mogelijkheden is zo groot dat kinderen aan deze toegenomen keuzevrijheid ten onder gaan. Volgens Honoré is opvoeding op die manier tot productontwikkeling verworden en moeten we terug naar de *basics*: het eenvoudige kinderspel in de zandbak.

Hoezeer het werk van Postman en Honoré ingegeven is door een bekommernis om kinderen, toch zien beide auteurs iets heel belangrijk over het hoofd. Wanneer we spreken over kinderen en hun kindertijd, vergeten we al te vaak dat deze begrippen sterk verbonden zijn met hun maatschappelijke context, in tijd

en in ruimte. Dit gaat veel verder dan de idee dat ieder kind uniek is. Dit gaat veeleer over het besef dat er niet zoiets bestaat als de natuurlijke kwaliteiten of kenmerken van een kind. Iedere samenleving en iedere tijd dicht het kind en de kindertijd bepaalde kenmerken toe en creëert zo keer op keer beelden van hoe het kind en de kindertijd zouden moeten of kunnen zijn. Zo hielden we heel lang van het kind als engel, een ietwat feeëriek, onschuldige en naïeve verschijning, die vooral beschermd diende te worden tegen de boze, harde en cynische, *echte* wereld. Tot Tom Sawyer en Pietje Bel hun intrede maakten, en we de idee van de engel verlieten ten voordele van het kind als bengel. Het kind mocht voortaan ook deugniet zijn, en het licht rebelse trekje kreeg in vele volwassen ogen zelfs iets schattigs. Het zou het begin betekenen van onze waardering voor het mondige kind, een beeld dat vandaag steeds sterker aan belang wint.

Een uitspraak als 'Kinderen kunnen geen kind meer zijn' is bijgevolg bijzonder moeilijk te verdedigen. Het suggereert immers te sterk dat er één duidelijke, vastomlijnde definitie van het kind zou bestaan. En dat is niet alleen a-historisch, maar houdt bovendien geen rekening met de soms grote culturele verschillen in wat als voor de kindertijd wenselijk wordt beschouwd. Auteurs als Postman en Honoré lijken bijgevolg niet zozeer te rouwen om het verdwijnen van het kind, maar veeleer om het verdwijnen van hun eigen kindperiode. Zoals een ouder, nostalgisch door het raam van de woonkamer turend naar de spelende kinderen in de groene tuin, overvallen kan worden door een diep, mistroostig gevoel omwille van de vergankelijkheid van de mooie dingen des levens. Aan deze nostalgie is op zich uiteraard niks mis. Ze kan alleen niet als maatstaf dienen voor het beoordelen van wat kinderen vandaag aangenaam, interessant en aantrekkelijk vinden. Het kind waarvan men denkt dat het verdwenen is, is er nooit geweest.

Kinderen, nieuwsmedia en communicatieve rechten: *mission impossible?*

Joke Bauwens

Inleiding

Als het over de communicatieve rechten van kinderen gaat staat 20 november 1989 geboekstaafd als een belangrijke historische mijlpaal. Met de aanvaarding van de Conventie van de Rechten van het Kind door de Verenigde Naties, kregen op die dag het nieuwe denken, spreken en handelen omtrent kinderen een officiële bekrachtiging.³⁶ De basisgedachte was klaar en duidelijk: kinderen zijn volwaardige, handelingsbekwame en handelingsbewuste participanten in de samenleving waarvan ze deel uitmaken. Dat dit in een sterk geïnformatiseerde en gemediatiseerde samenleving vooral neerkomt op het garanderen van hun communicatieve en informatieve rechten, spreekt voor zich. De klemtoon kwam hierbij vooral te liggen op participatie en communicatief handelen, eerder dan op protectie. Hoewel de Conventie veel verder reikte dan deze rechten alleen, bevatte het 54 artikelen tellende Verdrag een set van rechten die alle betrekking hebben op de idee dat kinderen, net als volwassenen, moeten kunnen deelnemen aan het publieke debat en aan een grootschalige circulatie van ideeën en informatie. We sommen ze even op: het recht op een eigen opinie in zaken die hun rechtstreeks aanbelangen, het recht gehoord en ernstig genomen te worden door volwassenen (Artikel 12); het recht op vrije meningsuiting; het recht op het zoeken, ontvangen en delen van inhoud met anderen (Artikel 13); het recht op toegang tot allerlei vormen van informatie en materiaal, het recht op toegang tot de massamedia, alsook het recht op bescherming tegen media-inhoud die schadelijk voor hun zijn (Artikel 17).

Nu we bijna twee decennia verder zijn, dringt een balans zich op. Twintig jaar communicatieve rechten van kinderen, wat levert dat vandaag op? Deze kwestie spitsen we hier even toe op de vraag hoeveel ruimte er eigenlijk is voor kinderen in de nieuwsmedia. Dat precies deze media cruciaal zijn voor de *agenda setting* van politici, beleidsmakers, onderzoekers en het publiek, is vaak aangetoond. Nieuwsmedia bepalen in belangrijke mate *waarover* al die partijen spreken en denken, en ook *in welke termen* ze daarover spreken en denken. Zonder meteen

³⁶ Zie o.a. in Eugène Verhellen (1991) *Conventie van de rechten van het kind*. Antwerpen, Garant.

in een al te enge visie op media-effecten te vervallen, is meermaals vastgesteld dat media machtige opiniemakers zijn en dat nieuwsagenda's grotendeels overlappen met politieke, academische en publieke agenda's.³⁷

Maar hoe sterk wegen kinderen eigenlijk op die nieuwsagenda's? In welke mate vinden kinderen hun bezorgdheden terug in de media? Hoe vaak en wanneer krijgen we de opinies en stemmen van kinderen te horen in de nieuwsmedia? En hoe worden kinderen gerepresenteerd in die media? Een overzicht van recent communicatiewetenschappelijk onderzoek in binnen- en buitenland dat de relatie tussen kinderen in journalistieke media onder de loep neemt, leert ons dat drie aspecten aan bod komen. Ten eerste is er het onderzoek naar de actieve inbreng van kinderen in nieuwsmedia, als stemhebbende actoren in nieuwsverhalen en als reporters. Ten tweede wordt nagegaan welke verwachtingen kinderen koesteren t.a.v. het nieuwsaanbod en in hoeverre de bestaande nieuwsmedia daaraan tegemoetkomen. Tenslotte is ook hun passieve aanwezigheid in de journalistieke media, als nieuwsonderwerp dan, een belangrijk onderzoeksdomein. Bij dit laatste gaat de aandacht uit naar de representatie en beeldvorming van kinderen in nieuwsverhalen die hun rechtstreeks aanbelangen. In die drie onderzoekssferen zijn wij op zoek gegaan naar empirisch gestaafe antwoorden omtrent kinderen (jonge en oudere), hun communicatieve rechten en nieuwsmedia.

Nieuws op kindermaat

Dat de media de afgelopen vijftientig jaar kinderen volop ontdekt hebben, is meer dan duidelijk. Kinderen zijn vanaf het begin van de eerste commercialiseringprocessen een aantrekkelijke markt gebleken, maar lijken nu echt een volwassen markt geworden te zijn. Met name dan de media uit de entertainmentsfeer (zoals Studio 100, Nickelodeon, de muzikscene...), reclamemakers en marketeers hebben ontdekt dat naarmate kinderen meer rechten verwerven in onze samenleving, zij ook meer inspraak krijgen in de consumptiegewoonten, levensstijl en tijdsbesteding van de gezinnen waarvan ze deel uitmaken. Het grote succes van Studio 100-producties, Nickelodeon en ook Ketnet berust niet alleen op de marketingstrategieën, maar ook op de aanspreekstijl en aanpak die al die media vandaag hanteren om kinderen aan te trekken.³⁸ Appelleer aan hun gevoel van eigenwaarde, vrijheid, autonomie, ontvoogding, macht... kortom spreek hen aan als volwaardige participanten/consumenten, sluit heel dicht aan bij hun leef- en verbeeldingswereld, bij hun bekommernissen en verzuchtingen, hun passies en interesses, betuttel hen niet, maar laat ze volledig tot hun recht komen. En ja, dat recept dat in talloze *mediaformats* tot uiting komt, is succesvol. Zoveel is duidelijk.

³⁷ Zie Maxwell E. McCombs (2004) *Setting the Agenda*. Cambridge, Polity Press; zie ook Cristina Ponte, Joke Bauwens & Giovanna Mascheroni (ter perse) 'Children and the internet in the news: agency, voices and agendas', in Sonia Livingstone & Leslie Haddon (eds.) *Kids Online: Opportunities and Risks for Children*. Bristol, The Policy Press.

³⁸ Zie in Bruno Vanobbergen, Katia Segers en Ellen Huigh (2004) 'Het kind als cultuurconsument en -participant. Over autonomie en schijnsoevereiniteit', in Nico Carpentier, Caroline Pauwels & Olga Van Oost (eds.) *Het on(be)grijpbare publiek. Een communicatiewetenschappelijke verkenning van het publiek*. Brussel, VUBPress, pp. 425-458.

Alleen lijken de journalistieke media deze succesformule nog niet helemaal te hebben opgepikt. Nogal wat studies wijzen uit dat weinig inspanningen worden geleverd om nieuws op kindermaat te brengen.³⁹ Zonder afbreuk te willen doen aan alle lovenswaardige initiatieven van journalisten, veelal afkomstig van publieke televisiezenders, die elke dag opnieuw nieuwsverhalen brengen vanuit een kindgericht perspectief, blijven voorbeelden als het NOS Jeugdjournaal in Nederland, Karrewiet in eigen land of de BBC nieuwswebsite voor kinderen CBBC Newsround, schaars. Dat er bij kinderen grote nood is aan nieuwsvoorzieningen die op kinderleest geschoeid zijn, daarvan getuigen meerdere studies. Nogal wat kinderen, ook oudere, voelen zich heel weinig aangesproken door de journalistieke media die hun ouders en leerkrachten consulteren. Vaak omdat deze media een te grote voorkennis van hun publiek verwachten waarover jonge mensen niet beschikken. Niet zelden omdat deze media een negatieve en zelfs defaitistische boodschap uitdragen, die voor aankomende burgers, vol dromen, aspiraties en idealen, bijzonder ontvullend en teleurstellend kan aankomen.⁴⁰

Dat deze ervaringen veelal uitmonden in een afwijzing van de traditionele nieuwsmedia, stimuleert maar weinig uitgevers, omroepen of multimediac concerns om deze groep van nieuwsconsumenten ernstig te nemen wanneer ze jong zijn. Daarenboven vinden vele jongeren als ze ouder worden op een bepaald moment toch de weg naar nieuwsmedia, als gevolg van socialisatie in de thuissfeer (met de ouders meekijken naar het nieuws), op de universiteit (een belangrijke transitieperiode als het op krantenlezen aankomt) of op het werk (actualiteiten als gespreksonderwerp).⁴¹ Kortom, als de verloren schapen ten langen leste toch terecht komen, waarom dan inspanningen leveren?

Het is duidelijk dat de logica's waarin de media werken en de wijze waarop kinderen met journalistieke media omgaan hier helpen begrijpen waarom zo weinig voorbeelden bekend zijn van kindernieuwsmedia. Zo is, in de eerste plaats, het maken van mediaproducten en zeker journalistieke mediaproducten een kostelijke aangelegenheid die altijd gepaard gaat met berekende risico's. Als de afzet en het bereik onvoorspelbaar zijn, is het risico te groot en dus de keuze snel gemaakt. Het moeizame proces dat voorafging aan de invoering van Karrewiet is in dat opzicht exemplarisch. Zelfs de openbare omroep heeft lange tijd deze afweging gemaakt en, onder andere, om die reden zo lang gearzeld het jeugdjournaalplan tot uitvoer te brengen.

In de tweede plaats is de wijze waarop nieuws gemaakt wordt al eeuwenlang zo sterk doordrongen van dezelfde journalistieke routines, credo's en werkwijzen, dat het voor journalisten zelf bijzonder moeilijk is daar afstand van te nemen. De 'good news is not news'-logica⁴² die de selectie van nieuwsverhalen en de

³⁹ Verscheidene onderzoekers in Groot-Brittannië wijzen hier op. O.a. David Buckingham (2000) *The Making of Citizens: Young People, News and Politics*. London, Routledge.

⁴⁰ Zie o.a. in het onderzoek van David Buckingham (cf supra) en van Máire Messenger-Davies (2009) 'Discouraging citizenship? Young people's reactions to news media coverage of anti-Iraq war protesting in the UK', in: *Young*, Vol. 17, No. 2, 123-143.

⁴¹ Zie o.a. bij Kevin G. Barnhurst (1998) 'Politics in the fine meshes: young citizens, power and media', in: *Media, Culture & Society*, Vol. 20, No. 2, 201-218.

⁴² Zoals de Amerikaanse CNN-journaliste Gloria Anne Borger op flegmatieke wijze stelde: "For most folks, no news is good news; for the press, good news is not news."

storytelling aandrijft, druist in tegen het idealisme en voluntarisme dat heel veel jonge mensen tot uitdrukking brengen in hun dagelijkse leven. Ook dat helpt begrijpen waarom nieuwsmedia en kinderen een *mismatch* zijn. Dezelfde logica resulteert bovendien in nieuwsverhalen waarin kinderen veelal als een probleem worden benaderd.

Kinderen als nieuwsonderwerp

“When the newspapers have got nothing else to talk about, they cut loose on the young. The young are always news. If they are up to something, that’s news. If they aren’t, that’s news too.”

Kenneth Rexroth, Amerikaans dichter, 1905-1982

De wijze waarop kinderen vandaag gerepresenteerd en vormgegeven worden in de nieuwsmedia is erg tegenstrijdig. Van sterke, zelfbewuste *kids* die op een autonome en buitengewone wijze de sociale, economische en culturele voordelen van de hedendaagse samenleving benutten tot gevaarlijke, losgeslagen tieners die zo niet een repressieve aanpak, dan zeker bescherming vragen. Die ambiguïteit is niet typisch voor wat we vandaag in de nieuwsmedia vaststellen, maar is symptomatisch voor het algehele denken en spreken over jongeren in de moderne samenleving. Net omdat kinderen en tieners in het bijzonder gezien worden als wezens-in-wording, die onaf zijn, daarom soms grensoverschrijdend gedrag vertonen en om die reden sanctionering of hulp behoeven, worden jongeren beschouwd als een van de grootste bedreigingen voor het voortbestaan van het maatschappelijk systeem. Moderne samenlevingen en hun sociale instellingen streven naar orde, regelmaat, voorspelbaarheid, controleerbaarheid en continuïteit. Onvoorspelbaarheid, grilligheid, emotionaliteit, spontaneïteit... al die kenmerken die men aan jonge mensen toeschrijft, zijn daar moeilijk mee te rijmen.⁴³

Uiteraard zijn journalisten niet in een groot complot betrokken dat er op uit is jongeren in het gareel te houden. Zo werken nieuwsmedia duidelijk niet. Processen van beeldvorming en representatie zijn veel minder zichtbaar en expliciet en vloeien voort uit de sociale, culturele, politieke en ook ideologische rol die journalistiek vervult in onze maatschappij. Zo komen heel veel studies naar representatie van kinderen en tieners in de nieuwsmedia, onafhankelijk van elkaar, tot de conclusie dat het in de nieuwsberichtgeving over jongeren vaak neerkomt op het signaleren van een crisis of een probleem, vervolgens het uitvergroten en stigmatiseren, om tenslotte oplossingen in de kijker te stellen die het maatschappelijk systeem, door volwassenen bestuurd, ten goede komt.⁴⁴ Om die reden zijn morele paniekvertogen nog steeds de meest voorkomende *news stories* over kinderen en jongeren. Of het nu over hun eetgewoonten gaat, hun internetgedrag, hun schoolresultaten, hun taalgebruik, drugs, geweld... jonge

⁴³ Zie bij de Deense onderzoekster: Kristin Drotner (1999) ‘Dangerous Media? Panic Discourses and Dilemmas of Modernity’, in: *Paedagogica Historica*, Vol. 35, No. 3, 593-619.

⁴⁴ Zie o.a. Cristina Ponte (2007) ‘Mapping news on children in the mainstream press’, in: *European Societies*, Vol. 9, No. 5, 735-754.

mensen zijn overwegend dán nieuws als er redenen tot ongerustheid zijn, ja zelfs tot paniek.⁴⁵ Dit is niet nieuw. Historische studies naar de beeldvorming van jonge mensen in nieuwsmedia uit de laatste helft van de 19de eeuw en de eerste helft van de vorige eeuw, komen tot gelijkaardige conclusies. Opvallend hierbij is dat het overgrote deel van de berichtgeving kinderen graag afbeeldt als slachtoffers, die weerloos staan tegenover de gevaren waarmee zij te maken krijgen in hun jonge leven. Toch lijkt het denken en spreken over kinderen als bewuste actoren ook hier zijn sporen na te laten. Twintig jaar kinderrechten heeft een ander kind op de voorgrond gebracht, een dat handelingsbewust en handelingsbekwaam is. Met name in de berichtgeving over kinderen en media is de tendens voelbaar om kinderen niet alleen als slachtoffer, maar ook als boosdoener te portretteren. De vraag of deze evolutie kenschetsend is voor de wijze waarop onze samenleving en met name ons juridisch systeem over kinderen en jonge mensen denkt (al dient hierbij opgemerkt dat dit niet per se sterk verschilt van hoe over kinderen werd geredeneerd vóór de 20ste eeuw), wordt regelmatig opgeworpen.⁴⁶ De berichtgeving omtrent de dramatische gebeurtenis afgelopen zomer in Heppen waarbij een 15-jarig meisje aan haar vriend de opdracht gaf haar moeder te vermoorden, illustreerde op treffende wijze hoe nieuwsmedia jongeren stilaan als responsabele actoren portretteren. Met naam en toenaam, met stem en gezicht, maar niet om hun recht aan te doen, wel om hun te demoniseren.

Uiteraard voeren wij hier geen pleidooi voor een bagatellisering van gebeurtenissen die wel degelijk ernstig te nemen zijn en onze – volwassenen – bezorgdheid vergen. Voor ‘onze’ jongeren dragen wij ook verantwoordelijkheid, en de media kunnen ons daar niet genoeg op attenderen. Tegelijk is de discrepantie tussen aan de ene kant de volwassen bezorgdheid over jongeren en aan de andere kant de bezorgdheid van jongeren zelf vaak stuitend. Anderen hebben dit de kloof tussen “statistische paniek” en “morele paniek” genoemd.⁴⁷ Welke baat hebben jongeren zelf bij de alarmerende en stigmatiserende berichtgeving over *school shootings* als de statistieken zelf uitwijzen dat jongerengeweld niet toeneemt, maar integendeel afneemt of dat jongeren vooral door volwassenen worden vermoord, niet door leeftijdgenoten?⁴⁸ En wat helpt het jongeren vooruit om vooral de seksuele of extreem gewelddadige internetrisico’s uit te vergroten, als zij zelf in hun dagelijkse leven in hoofdzaak met commerciële risico’s of subtielere, vaak onzichtbare vormen van geweld te maken hebben wanneer ze online gaan?⁴⁹

45 Zie ondermeer in Chas Critcher (2003) *Moral panics and the media*. Buckingham: Open University Press.

46 Zie verscheidene bijdragen in de bundel van Catharina Lis & Hugo Soly (red.) *Tussen dader en slachtoffer. Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel, VUBPress.

47 Deze idee vinden we terug bij Crispin Thurlow (2006) ‘From Statistical Panic to Moral Panic: The Metadiscursive Construction and Popular exaggeration of New Media Language in the Print Media’, in: *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 11, 667-701.

48 Zie het onderzoek van Ronald Burns & Charles Crawford (1999) ‘School shootings, the media, and public fear: Ingredients for a moral panic’, *Crime, Law & Social Change*, Vol. 32, 147-168.

49 Joke Bauwens, Caroline Pauwels et al. (2009) *Cyberteens, cyberrisks, cybertools. Tiensers en ICT, risico’s en opportuniteiten*, Brussel, Belspo; Optem (in opdracht van European Commission DG Information Society & Media), *Safer Internet for Children: Qualitative Study in 29 European Countries*, 2007, Eurobarometer: (het rapport is te downloaden via http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/eurobarometer/index_en.htm)

Nieuwe media, nieuwe hoop?

Dat de traditionele nieuwsmedia en nieuwsmakers zich stilaan uitgedaagd zien door nieuwe vormen van journalistieke productie en output, doet de vraag rijzen wat dit zou kunnen betekenen voor de relatie tussen kinderen en nieuwsmedia. In eigen land, alvast, is een initiatief als StampMedia een significant voorbeeld van hoe nieuwe mediatechnologieën (web2.0, goedkope en gebruiksvriendelijke videocamera's, mobiele technologieën...), nieuwe mogelijkheden creëren voor jongeren om hun opinie te laten horen in zaken die hun rechtstreeks aanbelangen en zich op die manier een plaats kunnen toe-eigenen in het publieke debat. Op de StampMedia-website vinden we nieuws gemaakt door, voor én – in heel veel gevallen – over jongeren. Dat het initiatief werd opgericht vanuit een zekere onvrede over de berichtgeving over jongeren in de *mainstream*-media, steekt men bij StampMedia niet onder stoelen of banken. Toch is deze alternatieve stem een geïnstitutionaliseerde stem (het werd als persagentschap erkend door de Vlaamse Vereniging van Journalisten) en loopt op die manier veel meer kans opgepikt te worden door de traditionele nieuwsmedia en door de jongeren zelf ook. Want ook bij het jeugdige publiek van nieuws en actualiteiten leeft de opvatting dat journalistiek met een zekere *sérieux* dient te gebeuren.⁵⁰

Naast die georganiseerde initiatieven waar jonge burgers zelf nieuws maken en brengen, is het internet een plek waar kinderen en tieners volop aan expressie en identiteitsconstructie doen. Op blogs, fora, webpages, social networking sites, MSN, online games... worden opinies, gevoelens, gedachten, argumenten en visies publiek gemaakt en gedeeld. Sommige commentatoren laten zich wel eens laatdunkend uit over de waarde en relevantie van deze uitingen, maar feit is wel dat voor de generatie jongeren van vandaag en morgen dit het communicatie- en informatieparadigma bij uitstek is geworden: reageren op elkaar, publiceren, delen, scannen, zappen, surfen, spelen, googlen... Qua participatie en communicatie bruist het op het internet van beweging. Wat de impact van dit alles zou kunnen zijn op de beeldvorming en aanwezigheid van jongeren in de reguliere nieuwsmedia is nog onzeker. Maar vast staat dat deze tendensen de traditionele nieuwsmedia uitdagen om de betekenis en invulling van het publieke debat en van hun toekomstige publiek te herdenken.⁵¹

Conclusie

Bijna twee decennia na de VN-Conventie van de Rechten van het Kind lijkt het er op dat de nieuwsmedia de communicatieve rechten van kinderen nog steeds niet ten volle erkennen. Hoewel op het eerste zicht kinderen een centrale doelgroep zijn geworden van de media, zijn het vooral de entertainment- en de reclame-media die aan kinderen een stem en gezicht geven. Als geen ander hebben deze media begrepen dat om kinderen aan te spreken men heel dicht bij hun leef- en

⁵⁰ Zie in het onderzoek van Irene Costera Meijer m.m.v. Robert Adolfsson & Marjolein van Vossen (2006) *De toekomst van het nieuws*. Amsterdam, Otto Cramwinckel Uitgever.

⁵¹ Het eerder aangehaalde onderzoek van Irene Costera Meijer behandelt deze kwestie.

verbeeldingswereld, bekommernissen en verzuchtingen, passies en interesses moet aansluiten. De grote media-aandacht voor kinderen als consumenten, de *kids* en *teens* in het marketingjargon, contrasteert echter fel met de aandacht die zij van media krijgen in hun rol als jonge burgers, als participanten in de samenleving en cultuur waarvan ze deel uitmaken. Tot deze vaststelling komen verschillende onderzoekers vandaag wereldwijd. Ook de wijze waarop jonge mensen gerepresenteerd worden in de nieuwsberichtgeving lijkt in menig opzicht af te wijken van de uitgangspunten en ideeën die twintig jaar geleden werden bekrachtigd op de Conventie van de Rechten van het Kind. Nog steeds horen we de stem van jongeren te weinig in het nieuws.

Zullen in de media van de toekomst, die men in de overgang naar het nieuwe mediatijdperk ziet verrijzen, de stemmen van jongeren luider te horen zijn of dreigt de geschiedenis weer haar gelijk te halen? Dit is in ieder geval vandaag de hamvraag voor heel veel onderzoekers. Zijn de expressievormen en -uitingen die kinderen en tieners massaal ten toon spreiden op het internet te negeren en welke invloed heeft dit allemaal op de *mainstream*-media? Dat, opnieuw, vooral de entertainmentmedia hiermee aan de slag gaan, is niet verwonderlijk. Toch hebben ook meer en meer belangrijke nieuwsorganisaties ingezien dat de participatie en *do-it-yourself* representatie, weliswaar vaak aan de hand van fragmenten die jongeren uit de *mainstream*-media halen en remixen of recycleren, die online plaatsvinden de grondslagen van de moderne journalistiek op zijn grondvesten laat daveren. Jongeren zouden wel eens over meer macht, zij het dan vooral indirecte consumentenmacht, kunnen beschikken dan ze vaak zelf beseffen.

We leiden dit stuk tenslotte uit met een kanttekening, maar geen onbelangrijke. De focus in dit stuk was westers en is dus voorbijgegaan aan de diversiteit en ook specificiteit van participatie van kinderen in nieuwsmedia in minder rijke delen van de wereld. Niet alleen kijkt men daar heel anders aan tegen kinderen, vaak beschikken kinderen daar ook over veel minder privileges en rechten. En bovendien draven in de westerse media deze kinderen veelal op als stemloze en passieve mediabeelden, of als gapende stiltes in het publieke debat. Maar ook in onze westerse wereld lijken de media geen voorrang te geven aan kinderen uit maatschappelijk kwetsbare groepen, aan kinderen met een andere achtergrond, aan kinderen met een minder voorspoedig vooruitzicht. De wijze waarop de media hen representeren heeft onvermijdelijk een vormende invloed op het zelfbeeld dat zij opbouwen. In een samenleving waar media de dominante leveranciers geworden zijn van beelden en inhoud voor identiteitsconstructie en voor reflexiviteit over het zelf en de andere, moeten we vaststellen dat een nieuwe generatie jonge mensen aan de slag gaat met mediaverhalen waarin ze nauwelijks of op stereotiepe wijze een rol spelen.

04

Journalistieke beroepsethiek en beeldvorming van jongeren

Flip Voets

43

De wijze waarop de journalistiek bedreven wordt, is meer en meer het voorwerp van publiek debat geworden. Wat is eigenlijk goede journalistiek? Wat zijn de regels voor de goede journalistiek? Dat zijn de vragen die hierbij aan de orde staan. Het is een belangrijk debat, dat niet alleen journalisten maar elkeen aangaat. Iedere burger heeft recht op goede journalistiek. Een democratie kan immers pas functioneren als de burgers goed ingelicht zijn, en daarvoor hebben die burgers een pers nodig die hen correct informeert.

Dat geldt uiteraard ook wanneer het gaat over de berichtgeving over jongeren en minderjarigen. In deze bijdrage willen we allereerst nagaan of de journalistieke beroepsregels daarover speciale eisen stellen. Daarna zullen we bekijken hoe het met de praktijk is gesteld, om ten slotte af te sluiten met enkele bedenkingen.

Tot dusver geen specifieke beroepsregels

Om te beginnen moet worden vastgesteld dat de journalistieke beroepsethiek eigenlijk bitter weinig zegt over de berichtgeving over minderjarigen. Althans, dat lijkt toch zo op het eerste gezicht. Want bij nadere beschouwing, zijn er wel allerlei bepalingen waar journalisten rekening mee moeten houden.

De Belgische journalisten kennen twee beroepscodes waarin hun beroepsethiek wordt verwoord: enerzijds is er de internationale Verklaring der plichten en rechten van de journalist, die uit 1971 dateert, en anderzijds hebben we ook de Belgische Code van journalistieke beginselen, die in 1982 werd uitgevaardigd⁵². Deze codes worden door de Raad voor de Journalistiek als richtsnoer gebruikt bij de beoordeling van klachten. In beide codes worden een aantal basisprincipes van de journalistiek geformuleerd, zoals waarheidsgetrouwheid, onafhankelijkheid en respect voor het privéleven. Geen van beide codes bevat een specifiek artikel met betrekking tot de berichtgeving over minderjarigen. Het komt er dus op neer dat die algemene basisprincipes eveneens van toepassing zijn op dergelijke berichtgeving.

⁵² De tekst van beide beroepscodes is te lezen op www.rvdj.be.

In de context van de berichtgeving over minderjarigen zijn uiteraard de bepalingen van de codes over het respect voor het privéleven en de menselijke waardigheid van groot belang. Artikel 5 van de Belgische Code van Journalistieke beginselen luidt: *'De uitgevers, de hoofdredacteurs en de journalisten moeten de individuele waardigheid en privacy respecteren; zij moeten iedere ongeoorloofde inmenging in persoonlijke pijn en smart vermijden, tenzij overwegingen in verband met de persvrijheid (...) dit noodzakelijk maken'*. Dat komt er dus op neer dat een journalist pas privégegevens kan bekendmaken indien een maatschappelijk belang dat verantwoordt, en dat maatschappelijk belang moet in het concrete geval groter zijn dan de bescherming van de privacy.

Nu kan het op het eerste gezicht merkwaardig lijken dat er in de codes geen specifieke bepalingen staan met betrekking tot de bescherming van de privacy van minderjarigen. Moeten journalisten immers niet extra zorgvuldig omspringen met de privacy wanneer het om minderjarigen gaat? Uiteraard is dat het geval, en dat valt ook af te leiden uit een beslissing die de Raad voor de Journalistiek in 2007 heeft genomen over een klacht die bij de Raad was ingediend tegen *Gazet van Antwerpen*. In die beslissing wordt uitdrukkelijk om 'bijzondere terughoudendheid' gevraagd.

De klacht was ingediend door een dame, mevrouw M.B., die gescheiden leeft van haar gewezen partner. M.B. en haar vorige partner hebben samen twee minderjarige kinderen van 9 en 11 jaar, die af en toe bij hun vader verblijven. Op een ochtend in 2007 breekt er brand uit in de woning van de vader, waar de twee kinderen van mevrouw M.B. op dat ogenblik overnachten. De brand blijkt aangestoken te zijn door de vriendin van de vader, die een mislukte zelfmoordpoging heeft ondernomen. In een poging om zijn vriendin te beschermen geraakt de vader zwaar verbrand. De twee kinderen kunnen gelukkig in veiligheid bij de burens worden ondergebracht.

Op 13 januari 2007 publiceert *Gazet van Antwerpen* een artikel over het gebeuren, onder de titel 'Overall lag bloed, haar en huid'. Het stuk is vooral gebaseerd op de getuigenis van de buurman, die de verbrande vader, diens vriendin en de twee kinderen heeft opgevangen. In het artikel worden de twee kinderen met hun voornaam genoemd.

Wanneer de kinderen nadien weer op school komen, worden ze door hun klasgenoten aangesproken over de feiten. De moeder dient daarop klacht in bij de Raad voor de Journalistiek, omdat ze van mening is dat de kinderen in het krantenartikel konden worden geïdentificeerd en dat ze door de bekendmaking van de feiten psychologische schade hebben opgelopen. Na onderzoek van de zaak, geeft de Raad voor de Journalistiek de moeder gelijk. De krant wordt terechtgewezen, hoewel ze had aangevoerd dat de feiten ernstig waren en dat enkel de woonplaats en de voornaam van de kinderen waren genoemd.

De Raad voor de Journalistiek zegt in zijn beslissing onder meer het volgende *'In de berichtgeving van Gazet van Antwerpen is weliswaar niet de volledige naam van de kinderen vermeld, maar enkel hun voornaam. Toch heeft het bekendmaken van dit gegeven, samen met een aantal details over de feiten en de plaats waar ze zich hebben afgespeeld, voor gevolg dat de kinderen voor hun omgeving herkenbaar kunnen zijn. Minderjarige kinderen, die het slachtoffer zijn geweest*

van ernstige feiten, zijn extra kwetsbaar voor de kwalijke gevolgen van de berichtgeving erover. De pers dient bij het geven van de naam van minderjarigen dan ook een bijzondere terughoudendheid aan de dag te leggen en dient een afweging te maken tussen de relevantie en het belang dat het publiek heeft bij een volledige openbaarmaking enerzijds en het belang van de kinderen op bescherming van hun privésfeer anderzijds. In het concrete geval weegt het belang van de kinderen zwaarder door, omdat het bekendmaken van hun voornaam niet nodig was voor de berichtgeving over de feiten en er geen extra informatie aan toevoegt.⁵³

De uitspraak over het artikel in *Gazet van Antwerpen* is degene waarin de Raad het duidelijkst de journalistieke verantwoordelijkheid ten aanzien van minderjarigen heeft verwoord. Veel klachten in verband met de berichtgeving over jongeren zijn er sedert de oprichting van de Raad in 2002 overigens niet geweest. Het gaat om een tiental klachten op een goede tweehonderd in het totaal.

Sommige buitenlandse codes, zoals die van de Britse *Press Complaint Commission* (PCC), bevatten daarentegen wel meerdere bepalingen over jongeren⁵⁴. In de code van de PCC, die in totaal 17 artikelen telt, zijn er twee die uitdrukkelijk en uitsluitend handelen over dergelijke berichtgeving. Artikel 6 heeft als titel “*Children*” en bepaalt onder meer dat jongeren het recht hebben om hun schooltijd door te brengen zonder onnodige persaandacht en dat jongeren tot 16 jaar enkel kunnen geïnterviewd worden met toestemming van een ouder of een voogd. Artikel 7 handelt over “*Children in sex cases*” en bepaalt dat kinderen onder de 16 jaar die als slachtoffer of als getuige betrokken zijn bij een vergriep van seksuele aard, niet mogen geïdentificeerd worden. Naast deze twee artikelen wordt in artikel 9, dat handelt over misdaadverslaggeving, ook gevraagd om rekening te houden met de mogelijk kwetsbare positie van kinderen die getuige of slachtoffer zijn van misdrijven.

De Britse perscode heeft dus heel veel aandacht voor de berichtgeving over jongeren. De verklaring hiervoor is tweeledig. Om te beginnen is de Britse code, in tegenstelling tot de twee codes die bij ons worden gehanteerd, een actuele tekst die jaarlijks door de PCC wordt bijgewerkt en aangepast. Op die manier kan beter worden ingespeeld op nieuwe evoluties in de pers, zoals de grotere concurrentie tussen de media, het toegenomen belang van de beeldverslaggeving en veel snellere manier waarop het nieuws wordt uitgebracht. In de tweede plaats zijn de misbruiken bij een deel van de Britse pers ongetwijfeld ook groter dan in België, waar een echte sensatiepers ontbreekt. De bepalingen in de Britse code met betrekking tot de verslaggeving over kinderen op school zijn bijvoorbeeld het gevolg geweest van incidenten waarover de *Press Complaint Commission* een uitspraak heeft gedaan, zoals de opdringerige manier waarop de tabloids de jonge kinderen van prinses Diana hebben gestalkt. De PCC heeft de wijze waarop de (beeld)verslaggevers hier zijn opgetreden zwaar op de korrel genomen en de verdediging op zich genomen van de jonge prinses, en dat geleid heeft tot een bepaling hierover in de code.

⁵³ Zie RvdJ 2007-16, M.B. t/ *Gazet van Antwerpen*, www.rvdj.be.

⁵⁴ De Britse perscode is te lezen op www.pcc.org.uk.

De Vlaamse journalistiek is zich er trouwens van bewust dat onze codes ondertussen gedateerd zijn. Binnen de Raad voor de Journalistiek is daarom begonnen met de uitwerking van een nieuwe en geactualiseerde code. Naar verwachting zal deze nieuwe code, na de nodige raadplegingen in het beroepsmilieu, nog in 2009 of uiterlijk in 2010 kunnen worden uitgevaardigd. Het ziet er naar uit dat in de nieuwe code wel degelijk aandacht zal worden gevraagd voor de kwetsbare positie die minderjarigen kunnen hebben. Dat ligt trouwens in lijn met de hiervoor behandelde beslissing van de Raad over het artikel in *Gazet van Antwerpen*.

Wel enkele wettelijke regels

Overigens bestaan er in ons land, naast de code, enkele wettelijke bepalingen die betrekking hebben op de berichtgeving over jongeren. Deze bepalingen worden door de journalistiek ook onderschreven. Ze kunnen daarom beschouwd worden als een aanvulling en concretisering van de beroepscode, met name van de plicht tot het respecteren van de privacy.

De belangrijkste regel betreft de bijzondere bescherming van jongeren die betrokken zijn in een zaak voor de jeugdrechtbank⁵⁵. Hun identiteit mag op geen enkele manier bekend worden gemaakt. Het Strafwetboek voorziet bij overtreding van deze bepaling in geldboeten en gevangenisstraf. Tot voor enkele jaren bleef de bescherming overigens beperkt tot jongeren die een als misdrijf omschreven feit hadden gepleegd of ervoor vervolgd werden. In 2005 werd ze verruimd tot alle minderjarigen die met de jeugdrechtbank in contact komen, dus ook in burgerlijke zaken. Een voorbeeld hiervan was de hele berichtgeving over baby D., een kind waarvan de identiteit niet mag worden vrijgegeven. De groep voor wie een wettelijk identificatieverbod geldt, is dus vrij uitgebreid. En het verbod geldt niet enkel voor de naamvermelding, maar eveneens voor het tonen van een afbeelding van de betrokkene en voor alle vormen van indirecte identificatie, bijvoorbeeld wanneer de identiteit zou kunnen worden afgeleid uit allerlei details over de woonplaats, familiale situatie en achtergrond van de minderjarige.

In de nasleep van de zaak Dutroux, is in 2001 in de strafwet ook een artikel ingevoerd ter bescherming van slachtoffers van seksuele misdrijven⁵⁶. Ook van hen mag de identiteit niet bekend worden gemaakt, tenzij met hun toestemming of die van de onderzoeksmagistraat. Hoewel deze bepaling niet alleen bescherming biedt aan minderjarige slachtoffers, is ze uiteraard ook voor hen van toepassing en heeft ze tot doel om te vermijden dat de publieke belangstelling extra schade toebrengt aan kinderen die al een traumatische ervaring hebben opgelopen.

Hoewel deze strikte wettelijke bepalingen in de pers onomstreden zijn, en ze ook als ethische regel voor journalisten worden beschouwd, is hun toepassing niet altijd evident. Wat moet een journalist immers doen wanneer een minderjarig slachtoffer voordien al uitgebreid in de media is geweest door zoekacties na een verdwijning – denk aan de affiches van *Child Focus* – of wanneer het een zaak betreft die vanwege de ernst van de feiten een massale belangstelling heeft

⁵⁵ Art. 433bis Strafwetboek.

⁵⁶ Art. 378bis Strafwetboek.

verwekt? Zo zijn de naam en de foto van de slachtoffers van Marc Dutroux geregeld in de media verschenen. Strikt genomen vormen deze publicaties een inbreuk op de strafwet, maar het is duidelijk dat er in dergelijke gevallen sprake is van een 'nood breekt wet'-situatie, en dat trouwens ook justitie hier niet overgaat tot vervolging. De bescherming geldt daarentegen onverkort voor alle andere slachtoffers – en dat zijn er heel wat meer –, die gewoonlijk bij minder spectaculaire zaken betrokken zijn.

Deze vormen van wettelijke bescherming van minderjarigen mogen dan wel een integraal bestanddeel zijn geworden van de journalistieke gedragsregels, toch moet worden vastgesteld dat er nog af en toe tegen gezondigd wordt. Sinds de oprichting in 2002 zijn bij de Raad voor de Journalistiek een vijftal inbreuken gesignaleerd, waarbij ten onrechte de identiteit van kinderen onder de jeugdrechter in de media – zowel de geschreven pers als de televisie – werd bekendgemaakt. Al deze klachten werden na tussenkomst van de ombudsman minnelijk afgehandeld. De betrokken redacties hebben hun excuses aangeboden en ze hebben het engagement aangegaan om in de toekomst voorzichtiger om te springen met dergelijke informatie.

Uit een recent onderzoek, waarvoor gedurende anderhalve maand de gerechtelijke berichtgeving in zes Vlaamse kranten werd gevolgd, bleek dat de regelgeving omtrent het verbod van identificatie van slachtoffers van zedendelicten correct werd toegepast, maar dat het toch nog af en toe voorvalt dat de naam van een minderjarig verdachte wordt vermeld⁵⁷. Het blijft dus nodig om er de aandacht van journalisten op te vestigen, zowel in de opleiding als later op de redactievloer.

Vooraf een kwestie van attitude

Een goede journalistieke beroepsethiek, en goede journalistiek *tout court*, is niet alleen een kwestie van regels, maar vooral van een juiste instelling. Een bekwaam journalist zal erop gebrand zijn om zoveel mogelijk informatie naar boven te spitten en uit te brengen. Maar die journalist zal zich er even goed van bewust zijn dat bepaalde informatie schade kan toebrengen aan individuen en dat in bepaalde gevallen de rechten van betrokkenen zwaarder kunnen doorwegen dan het recht van de maatschappij om volledig geïnformeerd te worden. In dergelijke gevallen zal de journalist zorgvuldig omspringen met die informatie en zal hij sommige gegevens, zoals de identiteit of bepaalde details, achterwege laten. Belangrijk is dat de journalist altijd een belangenafweging maakt.

Ook bij de nieuwsgaring is zorgvuldigheid geboden. De concurrentie tussen de media en de snelheid waarmee het nieuws tegenwoordig wordt gemaakt, kunnen immers leiden tot een agressieve nieuwsovername. Contacten met de media, bijvoorbeeld ter gelegenheid van een interview of beeldopname, kunnen bij kinderen grote verwachtingen wekken, en een journalist zal daarmee rekening moeten houden. De Raad voor de Journalistiek heeft daarover een folder verspreid bij de journalisten, met volgende tips: *'Kinderen zijn extra kwetsbaar. Hou hier rekening mee door aandacht te hebben voor de beleving van het kind. Maak duidelijke*

⁵⁷ VERBEECK Sara, 'Namen noemen' in de media, masterproef journalistiek, Lessius 2008.

afspraken en geef juiste informatie. Bespreek het gesprek altijd vooraf met het kind en de steunfiguur. Benadruk dat er geen juiste of foute antwoorden zijn. Kinderen hebben vaak grote verwachtingen over de publicatie of de uitzending van hun interview. Wees hierover duidelijk en weet dat het annuleren van een publicatie of uitzending door kinderen ervaren wordt als een algehele miskennen van hun situatie.' Bij hun contacten met minderjarigen wordt van journalisten bijgevolg het nodige inlevingsvermogen verwacht.

Hoe ziet de praktijk er uit?

Al bij al heeft de Raad voor de Journalistiek sinds zijn oprichting in 2002 relatief weinig klachten ontvangen in verband met berichtgeving over minderjarigen. Minder dan 5 % van de behandelde zaken had hierop betrekking. Zware privacyschendingen, of stalking van minderjarigen door verslaggevers en fotografen, zoals dat soms in andere landen voorkomt, zijn tot hertoe gelukkig uitgebleven. Maar het ontbreken van zware ontsporingen betekent natuurlijk nog niet dat de berichtgeving perfect is.

Zo wordt er geregeld kritiek uitgebracht op de beeldvorming van minderjarigen in de media. Volgens de critici zouden jongeren vooral negatief in de media komen, en zou hun stem vervormd worden of zelfs helemaal niet worden weergegeven. Is dat wel zo? Het risico is immers dat, om tot een dergelijke vaststelling te komen, enkel wordt gefocust op een beperkt aantal incidenten die in de media worden uitvergroot, zoals de massale aandacht die radio, televisie en de kranten hebben gegeven aan de dramatische gebeurtenissen in het kinderdagverblijf in Dendermonde. Zelfs als men van oordeel is dat de media aan een dergelijk drama buitenproportionele aandacht hebben gegeven, kan men er ook niet omheen dat het ging om feiten die de maatschappij zwaar hebben geschokt en dat het logisch is dat de media naar verklaringen zoeken, hoe oppervlakkig die achteraf misschien mogen lijken. Verklaringen die worden gezocht in de persoonlijkheid van de jonge dader, in zijn milieu en zijn opvoeding, enzovoort. De media zoeken op dat moment immers naar een antwoord op vragen die leven bij iedereen.

Wetenschappelijk onderzoek zou kunnen aantonen of de bewering klopt dat de beeldvorming van minderjarigen vertekend is en, zo ja, in welke zin. Daarbij zal allicht blijken dat, naast verhalen waarbij jongeren en minderjarigen in een negatief daglicht worden gesteld, zoals berichtgeving over jongerencriminaliteit, zelfdoding of geweld, er in de pers ook veel aanzetten zijn om andere, meer positieve aspecten, aan bod te laten komen en om ook de belevingswereld van jongeren zelf tot uiting te brengen. Men denkt dan aan de programma's van Ketnet en initiatieven zoals Kathy Lindekens die heeft genomen op de VRT, of aan het persagentschap StampMedia dat sinds 2008 actief is en jongeren uitdrukkelijk een stem wil geven.

Overigens kan men er niet omheen dat de media – haast van nature – meer gaan focussen op het speciale, het uitzonderlijke, het abnormale. Dat is nu eenmaal waarover nieuws gaat. Eén enkel vliegtuig dat neerstort is dagen lang voorpaginanieuws. De tienduizenden andere vliegtuigen die normaal opstijgen en landen, zijn geen enkele regel waard.

Jongeren staan ook niet alleen met hun klachten over een vertekend beeld. Hoe zit het bijvoorbeeld met het beeld van de vrouw in de media? Komen allochtonen op een juiste manier aan bod? En hoe stellen de Vlaamse media Wallonië voor, en omgekeerd? Niet dat hiermee foute, stereotiepe beeldvorming kan worden goedgepraat, integendeel. Maar het stelt de beeldvorming van jongeren wel in een bredere context.

Incidenten, hoe spectaculair ze ook mogen zijn en gebracht worden, vormen voor de media vaak een aanleiding om daarna achtergrondbijdragen te brengen over de bredere problematiek, zodat daarover een publiek debat kan ontstaan. Of althans, dat is wat van goede media mag worden verwacht.

Belangrijk blijft dat journalisten, en alle mediawerkers, niet enkel focussen op die incidenten. Dat ze zich altijd bewust blijven van hun verantwoordelijkheid, en dat ze een evenwichtige berichtgeving nastreven, waarbij dergelijke incidenten gekaderd worden in een context. In een tijd waarin de concurrentie en de commercialisering zijn toegenomen, is dat zeker niet altijd evident.

05

Beeldvorming rond kinderen en jongeren

Filip Van Becelaere

51

Inleidend

Doodgestoken voor sigaret

Achttienjarige verliest leven tijdens ruzie na verjaardagsfeestje in Oostende

Oostendse jeugd legt Brice De Ruyver vuur aan schenen

Vijf jongeren slaan opnieuw man schedelbreuk

Familie gechoqueerd | Bende maakte al twee slachtoffers in Oostende

Jongeren slaan 28-jarige man schedelbreuk in Oostende

Bovenstaande zijn enkele titels die we in kranten mochten lezen na een aantal agressie-incidenten in de Stad aan Zee.

Gaat het dan echt zo slecht met de jongeren aan zee? Het antwoord is duidelijk: neen, helemaal niet, jongeren aan zee zijn best OK! De beeldvorming omtrent kinderen en jongeren, daar is iets mee en niet alleen aan zee...

Wisselende kindbeelden

Bij alle maatregelen die kinderen betreffen dient het belang van het kind voorop te staan. Wanneer de ouders van het kind, of anderen die verantwoordelijk zijn, hun verplichtingen niet nakomen, zal de Staat het kind voorzien van de nodige zorg.

Artikel 3 uit het Kinderrechtenverdrag

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Kinderrechtenverdrag) van 1989 is een historische mijlpaal. Het is de bekroning van een jarenlang ijveren voor het verbeteren van de maatschappelijke positie van het kind. Daarnaast is het ook het startsein voor een nieuwe manier van kijken naar en omgaan met kinderen.

Het onderstaande overzicht – met uitzondering van de kritische bedenkingen op het einde – is grotendeels overgenomen uit *Verhellen, E.*, Verdrag inzake de rechten van het kind.

Kinderen als niet-bestaande groep in de samenleving

Tot het einde van de Middeleeuwen had men nauwelijks aandacht voor het kind. Kinderen werden achtergelaten, verwaarloosd en mishandeld. Veel historici geloven dat de oorzaak van deze onverschilligheid te vinden is bij de hoge kindersterfte uit die tijd. Zich onverschillig opstellen was misschien wel het beste wapen om met de dood van kinderen om te gaan. Wanneer men zich niet teveel hechtte aan de kinderen, was de pijn achteraf veel lichter. Andere historici zeggen dan weer dat net die onverschilligheid zorgde voor het grote aantal sterfgevallen bij kinderen.

Wat de reden ook was van het hoge sterftecijfer, het had tot gevolg dat kinderen jonger dan zeven jaar niet meetelden in de maatschappij. Men was immers tot die leeftijd niet zeker dat het kind een toekomst had. Wanneer het kind die leeftijd haalde, werd het op slag als volwassene aanzien. Dit betekende dat het kind, of liever ‘volwassene’, in staat was deel te nemen aan het productieproces.

De ontdekking van het kind

Pas vanaf de zestiende eeuw werden kinderen eindelijk aanzien als een afzonderlijke sociale groep waarvan men bepaalde gedragingen verwachtte. De school veranderde van een plaats waar iedereen terecht kon voor technische opleiding, naar een plaats waar enkel kinderen terecht konden voor algemene opvoeding. Vanaf het eind van de negentiende eeuw ontstonden de eerste kindwetten. Kinderen werden nu niet meer alleen gezien als een aparte leeftijdsgroep, ze kregen ook een aantal rechten toegewezen.

Naar een nieuw kindbeeld

Het huidige kindbeeld

Binnen ons huidige maatschappelijk bestel worden kinderen geacht ‘onaf’ te zijn. Pas na het doorlopen van de verschillende ontwikkelingsstadia komen ze op hetzelfde niveau van de volwassene. De opvoeding van het kind staat dan ook in het teken van ‘volwassen worden’. Kinderen worden zo geleidelijk in een ‘not-yet’ positie geduwd. Een nog niet vol, nog niet evenwichtig, nog niet weten, een nog niet zijn.

Het nieuwe kindbeeld

De laatste jaren komt heel wat reactie op dit kindbeeld. Het afzonderen van kinderen uit de volwassen wereld hypothekeert heel wat ontwikkelingskansen. Het kind krijgt geen ruimte meer om zijn eigen identiteit te ontdekken, weg van de geplaveide paden. Erger nog, het kind dreigt in de ‘not-yet’ fase te blijven steken.

Uit vele onderzoeken (o.a. de experimenten van Piaget) blijkt dat kinderen niet zo onbekwaam zijn als vaak gedacht. Op grond van die vaststelling stellen sommigen dat het beschermen van kinderen overbodig is. *Kinderen moeten als competent worden behandeld, want alleen zo'n behandeling kan kinderen nog competenten maken.*

Kritische beschouwingen

Stel je een situatie voor waarbij je als volwassene met een 5-jarige peuter wacht om een drukke straat over te steken. Het verkeer wordt niet geregeld door verkeerslichten, het hangt dus van je eigen inschattingsvermogen af om het juiste ogenblik uit te kiezen. Plotseling beslist het kind om de straat over te steken, ook al komt er net in de verte een tientonner aan hoge snelheid aanstormen. Elke ouder grijpt in dergelijke situatie ongetwijfeld de hand van de peuter stevig vast en houdt hem/haar kordaat tegen.

Valt dit te rijmen met het nieuwe kindbeeld? Is het nieuwe kindbeeld geen synoniem voor het verliezen van de controle over het kind, een ondermijning voor het ouderlijk gezag? Veel van de kritiek op het nieuwe kindbeeld kan weerlegd worden als je steeds handelt vanuit de mogelijkheden én de beperkingen van het kind. Hierin bestaan grote individuele verschillen, maar meestal zal het als ouder of verantwoordelijke duidelijk op te maken zijn wat kan en niet kan.

Een 16-jarige die volop aan het experimenteren is, neem je niet meer bij de hand, maar kun je nog steeds de nodige begrenzingen opleggen. En een 8-jarige die nodige inspraak bieden bij de heraanleg van de speelplaats kan op zijn beurt best wel eens tot maffe ideeën leiden en menig volwassene verstoeld doen staan.

Kinderen zijn wel, weten wel, kunnen wel en hebben volwaardige capaciteiten. Experimenten in de Summerhill School wezen uit dat kinderen wel bekwaam zijn om een vorm van participatie en inspraak aan te kunnen. Ook al gaan ze vaak niet verder dan hun onmiddellijke belangen en wat ze volgens hun leeftijd kunnen beheersen. Kinderen hebben duidelijk ook niet altijd gelijk. Hoe kunnen ze dat echter inzien als ze niet bij het proces worden betrokken?

Eugeen Verhellen in Klasse voor Leerkrachten 22, februari 1992, p. 5-8

Het nieuwe kindbeeld komt uiteindelijk neer op het ernstig nemen van het kind waar hij/zij zich op dat ogenblik in zijn/haar ontwikkeling bevindt. Een kind dat onderaan de ladder staat, help je niet door bovenaan te gaan staan en je hand uit te steken. Het kind is dan immers nog niet in staat om het te grijpen. Maar je kunt er wel op de grond naast gaan staan en het wijzen op zijn/haar mogelijkheden en op die manier aanmoedigen om nog een stap hoger te gaan, tot het uiteindelijk de top bereikt. Zo blijft het kind niet eeuwig hangen in de schemerzone tussen kind zijn en de volwassenheid, het *jeugdmoreatorium* zoals Verhellen dit noemt. Tot het uiterste doorgedacht gaat het nieuwe kindbeeld er dan ook van uit dat kinderrechten een loos begrip zijn, aangezien kinderen vanuit hun fundamenteel mens-zijn reeds alle mensenrechten bekleden.

Enkele praktijkvoorbeelden

Het Kinderinformatiepunt

Elk kind heeft het recht, zowel binnen als buiten de landsgrenzen, zijn mening te uiten, informatie te verkrijgen of te verschaffen en denkbeelden door te geven.

Artikel 13 uit het Kinderrechtenverdrag

Het KIP

Het KIP wil via *nuldelijnswerking* (vindplaatsgericht werken), de maatschappelijke positie, de ontplooiings- en emancipatiekansen van elk lagere schoolkind bevorderen. Dit gebeurt door het stimuleren van vrije meningsuiting en het aanbieden van verschillende informatiebronnen. Hierbij heeft het KIP bijzondere aandacht voor kinderen die op dit vlak verminderde kansen hebben.

Het KIP kent geen gelijken, voorgangers hebben we niet en dus is het voor ons zeer moeilijk om met andere initiatieven te vergelijken. We zijn uniek in Vlaanderen en willen er dus heel graag mee naar buiten komen.

Het KIP staat voor Kinderen Informatie Punt. Een informatie punt waar kinderen wkelijks terecht kunnen voor vragen en problemen over diverse thema's.

De realiteit is momenteel echter dat de werking van het KIP momenteel op een erg laag pitje staat. De overheid vind het blijkbaar niet interessant genoeg om een dergelijk project te ondersteunen, de KIPmedewerkers hebben we dan ook (hopelijk tijdelijk) op non – actief moeten zetten.

Het KIP en het nieuwe kindbeeld

Door kinderen zelf heel wat mogelijkheden aan te bieden, niet in het minst wat betreft participatiekansen, is de werking volledig gestoeld op het nieuwe kindbeeld. De kinderen worden in de KIPwerking als volwaardige burgers beschouwd. Zo participeren de kinderen volledig aan het KIPgebeuren. In die zin was er in de bestaande werkingen van het KIP een werkgroep die bestond uit de KIPmedewerker vanuit het CAW & JZ, een leerkracht van de school en kinderen uit de verschillende leerjaren. De werkgroep bepaalt en beslist over de werking van het KIP. Tevens waren er uit de verschillende KIPwerkingen kinderen afgevaardigd in de stuurgroep. Deze stuurgroep bestond uit verschillende mensen uit het onderwijs- en welzijnsveld met daarbij ook uiteraard de kinderen.

Het KIP vertrekt vanuit de mogelijkheden van het kind als volwaardige burger. Zoals reeds hierboven aangegeven beslist het kind zelf over de informatie of aangereikte oplossingen. Het Kinderrechtenverdrag vormt een belangrijke basis voor het KIP. In het bijzonder zijn er drie kinderrechten waarop de hele werking is gefundeerd:

1 Het recht op vrije meningsuiting

Het KIP besteedt heel wat aandacht aan *het volwaardige participatieprincipe*. Alle kinderen hebben recht op een eigen mening. Binnen de werking van het KIP worden de kinderen als volwaardige partners beschouwd en wordt er rekening

gehouden met hun mening. Kinderen maken deel uit van een werkgroep en stuurgroep en worden op regelmatige basis bevraagd over de werking.

2 Het recht op toegang tot informatie

Kinderen krijgen in het KIP *toegang tot een ruim informatieaanbod*. Afhankelijk van de mogelijkheden van de school zijn hiervoor verschillende informatiebronnen beschikbaar.

3 Het recht op bescherming en ontplooiing

Alle kinderen hebben het recht op te groeien in een omgeving waar ze zich goed voelen. Het KIP tracht op te sporen waar *'het belang van het kind'* wordt overschreden. We kunnen niet eenduidig bepalen wat dat belang inhoudt. Dialoog hierover met het team en het kind vindt daarom steeds plaats vóórleer er een doorverwijzing gebeurt.

Bijdrage van Jens Jacques

Preventiewerker CAW – Middenkust, voormalig KIPmedewerker.

Jeugdadviseurs xxl

Per jaar wordt vanuit het CAW & JZ – Middenkust, afdeling JAC) een opleiding Jeugdadviseurs (kortweg J@) voor jongeren tussen 15 en 17 jaar georganiseerd, zodat ze vrienden met problemen beter kunnen ondersteunen en indien nodig bij professionele hulpverlening introduceren.

Via de training beoogt het JAC jongeren in probleemcontexten, vlotter naar de hulpverlening te krijgen. Daarom staat de *schakelfunctie* van de jeugdadviseurs voorop. Jeugdadviseurs horen en zien vaak als eersten de problemen van vrienden en kunnen hen gemakkelijker naar het JAC doorverwijzen. Maar de jeugdadviseurs ondersteunen en informeren hun vrienden ook zélf. Daarom schenkt het JAC vooral aandacht aan de ondersteuning die jongeren elkaar spontaan geven.

Via *rollenspelen* oefenen ze hun communicatie- en luistervaardigheden. Ze leren hun *mening vormen* over thema's als vriendschap en seksualiteit en weten waar ze *terecht kunnen voor informatie* over drugs of jongerenrechten. Na de opleiding houdt het JAC gedurende een aantal maanden regelmatig contact met de jeugdadviseurs. In onderling overleg organiseren ze tweewekelijks een terugkomdag of follow-up. Dat is belangrijk om de band met de jeugdadviseurs te onderhouden en ervaringen uit te wisselen. Als het nodig is, krijgen ze extra ondersteuning of informatie. De jeugdadviseurs worden zo vriend aan huis van het JAC en vallen regelmatig binnen voor een babbel of opvolgingsgesprek.

Zo ervaart het JAC ook een *belangrijke 'return'*: ze horen en zien hoe de jongeren – ervaringsdeskundigen bij uitstek – leven en denken. Dat geeft dan weer input om het *aanbod beter af te stemmen* op de vraag/behoefte van de doelgroep.

Doelstellingen

Via het werken met jeugdadviseurs kan de *toeleiding* naar de hulpverlening, korter op de bal gerealiseerd worden doordat o.m. een verwijzing door een persoon uit de peergroep vaak minder bedreigend is en sneller gedetecteerd worden door een lid van de peergroep. Op deze manier kunnen we *voorkomen dat probleemcontexten escaleren* voordat er kan worden op ingespeeld.

Als nevendoeleinstelling kunnen we dankzij de constante input uit de jongerengroep ons *hulpverlening- en preventief aanbod continu aanpassen in functie van de aansluiting op de cultuur en leefwereld* van de jongeren.

Tevens verzamelen we via deze weg op continue basis informatie over de noden en behoeften van jongeren die voor ons centrum belangrijk is in het kader van *signalering* van noden en tekortkomingen in het aanbod naar de bevoegde instanties.

Methoden

Om jeugdadviseurs op te leiden en te ondersteunen wordt in het project gewerkt met twee methoden die in de praktijk sterk complementair zijn.

1 De methodiek van peer support:

Het inschakelen van 'jongeren die andere jongeren helpen' in de hulpverlening en in het preventiewerk verwijst naar de methodiek van peer education of peer support. Tijdens de adolescentieperiode nemen de leeftijdsgenoten een centrale positie in. Deze eigen 'peergroep' is een belangrijke bron van ondersteuning en een plaats waar waarden en normen zich ontwikkelen.

Dit betekent dat jongeren niet alleen hun ouders hebben, maar daarnaast ook beschikken over een ander belangrijk referentiepunt: de leeftijdsgenoten.

Uit verschillende studies en interviews blijkt dat jongeren voor een aantal aspecten van hun leven zoals o.m. toekomstvragen, over bijvoorbeeld de school- of beroepskeuze, de invloed van ouders groter is dan die van peers. Voor heel wat andere aspecten o.m. met betrekking tot de jeugdperiode zelf, zoals de vrijetijdsbeleving, drank- of druggebruik, roken, sport, relaties en seksualiteit... is de invloed van peers (andere jongeren uit hun omgeving) groter.

1 De methodiek vindplaatsgericht werken:

Een groot voordeel van het werken met 'jeugdadviseurs' is dat de interactie *plaatsvindt in 'natuurlijke situaties'*: in het café, in het jeugdhuis, op straat, tijdens de schoolpauze... Dit maakt van de jeugdadviseur een *preventiewerker aan de basis*: hij/zij reageert voordat een probleem escaleert. Jeugdadviseurs kennen het JAC -aanbod en kunnen hun vrienden hierover informeren. Als 'schakelfiguur' spelen ze een belangrijke rol in het verlagen van de drempel van de jeugdhulpverlening. Als het nodig is, kunnen ze vrienden motiveren om contact op te nemen met het JAC of hen naar het JAC begeleiden.

De werkvorm 'Jeugdadviseurs' zoals die door de JAC's ontwikkeld is, steunt op een jarenlange traditie van laagdrempelig onthaal en directe hulpverlening. Dit betekent: geen wachttijden, soepele openingsuren, een ruim informatieaanbod, anoniem, gratis... Als welzijnsorganisatie is het JAC duidelijk herkenbaar en

toegankelijk voor jongeren. Dat is belangrijk, omdat jeugdadviseurs zich thuis moeten voelen in de organisatie waarnaar ze verwijzen. Bovendien hebben jeugdadviseurs recht op *permanente ondersteuning en desgevallend debriefing-momenten in moeilijke contentexten*.

Werken met jeugdadviseurs is niet vrijblijvend. Het is een keuze om jongeren een centrale positie in de werking te geven. Het uitgangspunt van de werkvorm is de ervaring en het definiëren van problemen door jongeren zelf.

Bijdrage van Ringo Vandermeeren

Jongerenhulpverlener JAC (afdeling CAW & JZ – Middenkust),

Begeleider Jeugdadviseurs.

Kindbemiddelaars

Op de speelplaats... de bemiddelingshoek...

Alweer zijn Femke (10 jaar) en Emmely (11 jaar) elkaar, midden in de taalles, in de haren gevlogen. Juf had het net zien aankomen, en om het erger worden te voorkomen – soms gaan ze elkaar ook echt lijfelijk aanvallen – zet juf Femke links van de klas en Emmely rechts... Zo kan de taalles vrij rustig verder verlopen... maar straks is het speeltijd... en dan????

Benjamin (8) kan het niet laten om Kobe (ook 8 jaar) te 'ambeteren'. Benjamin ziet daar helemaal geen kwaad in want hij mag Kobe wel, Kobe daarentegen vindt dit allemaal maar niks... maar hij kan of durft het Benjamin niet te zeggen.

Emmely en Kobe willen naar de bemiddelingshoek, op zoek naar ondersteuning bij de bemiddelaars... kinderen uit het vierde leerjaar van Basisschool Centrum te Oostende...

Kinderen als bemiddelaars ...

Vanuit de vormings- en preventiedienst van het CAW & JZ – Middenkust, hebben we een aanbod om kinderen op te leiden tot kindbemiddelaar. Dit aanbod is gericht naar basisscholen. Als een school op het aanbod ingaat kan dit niet zo maar en vrijblijvend. De bedoeling is dat de school (directie, ganse team leerkrachten en alle ander personeel) zich volledig achter de visie van kindbemiddelaar kunnen scharen.

De bedoeling is immers om kinderen uit een bepaalde klas op te leiden tot bemiddelaar. Die kinderen krijgen dan ook de rol en titel van bemiddelaar toegewezen. Na een 'doorgedreven' training, vooral op het vlak van sociale vaardigheden, worden de bemiddelaars aangesteld. Zij hebben ondermeer het recht om conflicten met de betrokken kinderen zelf proberen op te lossen zonder inmenging van een volwassene (leerkracht, directie...). Lukt dit niet dan hebben ze recht op ondersteuning, in samenspraak met de betrokken kinderen. Die ondersteuning kunnen ze dan vinden in een leerkracht, directie, zorgcoördinator...

De aanpak...

Emely en Kobe, jullie komen hier toch uit eigen wil, er is toch niemand die je verplicht heeft naar hier te komen???

*Weten jullie wel wat ik hier doe, wat je van mij kunt verwachten en wat niet?
We zoeken SAMEN naar een oplossing...*

De bemiddelaars dienen te weten wat ze mogen en niet mogen. In die zin heeft elke bemiddelaar een symbolisch 'spiekbriefje' in het hoofd.

Spiekbriefje van de bemiddelaar...

- STAP 1 *We spreken regels af: jullie zijn hier omdat jullie het zelf willen?*
- STAP 2 *Ik leg uit wat een bemiddelaar is en doet, ik kies geen partij, dit blijft onder ons.*
- STAP 3 *Ik luister naar het verhaal van de verschillende partijen en vraag door: "wat willen ze echt?"; "wat voelen ze?"*
- STAP 4 *We bedenken samen een oplossing: wint iedereen erbij? Wil iedereen meewerken aan de oplossing?*
- STAP 5 *We schrijven de afspraken op: gaat iedereen akkoord? Wanneer zien we elkaar terug.*

En dan nu...

Uiteraard kan zo'n project niet tijdelijk zijn... Het zou spijtig zijn dat alle opgedane ervaring bij het einde van dit schooljaar ook zou verdwijnen. Om dit te voorkomen hebben we bewust gekozen om kinderen op te leiden uit de vierde klas. Die kinderen blijven, normaal gezien toch, na dit schooljaar nog twee jaar in de school. In die zin is er toch wat garantie dat de kinderen dit zelf verder kunnen zetten. Uiteraard is het ook zo dat de school (directie, leerkrachten, kinderen...) uiteraard op elk moment beroep kan doen op een medewerker van het CAW & JZ - Middenkust. De toekomst van de kindbemiddelaar in Basisschool Centrum is bij deze dan toch (een beetje) verzekerd...

Een bijdrage van De juf van het vierde leerjaar en enkele kinderen van Basisschool Centrum Oostende

The Happiest Parade

We schrijven 5 oktober 2008. Al dagen zitten de JAC- medewerkers bijna om het uur te staren naar het computerscherm nadat ze gegoogled hadden naar het weerbericht. De stemming wordt bijna even somber als de weersvoorspellingen. 5 oktober was ongetwijfeld de slechtste dag op weergebied van de ganse maand oktober. Maandenlang voorbereidingswerk viel bijna letterlijk in het water (vele geplande activiteiten konden niet doorgaan omwille van de extreme regenval). Toch kon The Happiest Parade (zei het met de nodige aanpassingen) plaatsvinden. De bedoeling van deze parade was jongeren positief in de kijker te brengen, dit na de vrij negatieve uitlatingen van jongeren in de pers na een aantal agressie-incidenten (zie inleiding). De verhoopte paar duizend jongeren waren er niet - die vervloekte regen! -, een paar honderd wel. Die paar honderd

brachten WEL de boodschap over. De boodschap TEGEN zinloos geweld en jongeren zijn zeer zeker OK. De regen is er niet in geslaagd het enthousiasme die er was te temperen...

'Deze parade is georganiseerd door de jongeren zelf en dat vind ik formidabel', zeggen Quentin en Margot enthousiast. 'Jammer van het weer, zo niet waren hier heel wat meer mensen op afgekomen. Zinloos geweld is verschrikkelijk, het getuigt van geen respect en alle initiatieven om dat te veroordelen zijn meer dan welkom. De Happiest Parade toont daarentegen duidelijk aan dat het negatieve beeld dat men jongeren ophangt, niet terecht is.'

Quentin Smulders (20) en Margot Duquet (19)

Het nieuwsblad 6/10/2008

Een bijdrage van het JAC-team, afdeling van CAW & JZ - Middenkust

Conclusie

Niet alleen op maatschappelijk vlak, maar ook in de hulpverlening, kan het nieuwe kindbeeld nog haar sporen verdienen. Daarbij is het echter niet alleen van belang om de competenties van het kind / de jongere voor ogen te houden, maar je ook bewust te zijn van de beperkingen die inherent aan hun ontwikkeling zijn gebonden. Alleen zo kunnen kinderen / jongeren tot de krachtige volwassenen uitgroeien die ze in wezen al zijn.

Om het met nog een ander voorbeeld te zeggen: aan een peuter die vraagt waar de kindjes vandaan komen, vertel je niet dat ze uit de bloemkolen groeien. Evenmin steek je van wal met een academische beschouwing over de voortplantingscyclus. Je geeft een eerlijk antwoord, maar dan op maat van het kind, met respect voor wat het kind begrijpt en nog heeft te leren.

Ik wil afsluiten met een citaat van *Freud*:

The liberation of an individual, as he grows up, from the authority of his parents is one of the most necessary though one of the most painful results brought about by the course of his development.

Geraadpleegde literatuur

VERHELLEN, E., Verdrag inzake de rechten van het kind

06

De jeugd deugt wel. Pleidooi voor participatie.

Kathy Lindekens

61

*"We are not what you think we are.
We are golden, we are golden."*

Mika

Samen met een scanderend tienerkoor zingt het Libanees/Britse tieneridool Mika zijn nieuwste hit naar de top van de hitlijsten: "Wij zijn niet wat je van ons denkt, we zijn van goud, we zijn van goud". Het is een hartstochtelijk pleidooi voor positieve aandacht in een mediawereld die zich breed laat inspireren door de leefwereld van jongeren, maar tegelijk voortdurend negatieve signalen over diezelfde jongeren de wereld in stuurt. Dat is niet nieuw.

Al sinds september 1944, toen in Amerika het tijdschrift 'Seventeen' werd gelanceerd als antwoord op de Sinatrahysterie en het consumentengedrag van tienermeisjes, is er sprake van een aparte jongerencultuur (*the teen-age*). In de eerste week van januari 1945 lanceerde The New York Times Magazine een "*Teen-Age Bill of Rights*":

- 1 Het recht om afstand te nemen van je kindertijd
- 2 Het recht om je mening te zeggen over je eigen leven
- 3 Het recht om vergissingen te begaan en dat zelf te ondervinden
- 4 Het recht om uitleg te krijgen over regels en ze niet opgelegd te zien
- 5 Het recht om plezier te maken met vrienden
- 6 Het recht om ideeën te betwisten
- 7 Het recht om je op een romantische leeftijd te bevinden
- 8 Het recht om eerlijke kansen te krijgen
- 9 Het recht om je naar een eigen levensfilosofie toe te worstelen
- 10 Het recht op professionele hulp waar nodig

Dit manifesto ging uit van de vaststelling dat jongeren mee de mainstream uitmaakten van de Amerikaanse samenleving, en dat elke nieuwe generatie zichzelf als de toekomst ziet en daarnaar wil handelen. De generatie jongeren die was opgestaan was krachtig en invloedrijk, en dus commercieel gezien interessant. In de jaren '50 werd het tienerpubliek door de media-industrie dan ook bediend met eigen programma's en commercials. Steeds meer volwassenen gingen bovendien elementen van de tienersubculturen opnemen in hun kleding en gebruiken. Tegelijk kwam er een negatieve beeldvorming op gang, waar-

bij de media over de 'losgeslagen jongeren' een morele paniek veroorzaakten. De subculturen van de tienerjongeren werden als moreel verval gezien. Vooral de Teddy Boys, met hun lange vesten en smalle broekspijpen, werden als gewelddadige delinquenten afgeschilderd. Deze subcultuur was gegroeid vanuit de arbeiderswijken in Londen en hield het midden tussen Edwardiaanse mode en het beeld van de gangsters uit Chicago.

*"We're gonna rock, rock, rock, 'till broad daylight
We're gonna rock, gonna rock around the clock tonight"*

Bill Haley

De sensatiepers smeerde de relletjes rond de filmvertoningen van 'The Blackboard jungle' (over een moeilijke school in stedelijk gebied) en 'Rock around the clock' van Bill Haley breed uit. De Teddy's hadden in de bioskoopzaal de stoelen uitgebroken en waren beginnen dansen. Op verschillende plaatsen in Engeland speelde zich nadien eenzelfde tafereel af. De kleinschalige rellen werden zodanig uitvergroot door de pers, dat de Teddy's als een oncontroleerbare sociale bedreiging werden gezien. Door de houding van de pers werd de subcultuur van de Teddy Boys dus groter gemaakt dan ze was, werden deze jongens bewust van hun eigenheid en werden ze door anderen geweerd, wat een vijandbeeld creëerde. Bij uitbreiding kreeg trouwens de hele Britse jeugd een veeg uit de pan, want de tieners zouden te negatief beïnvloed zijn door de muziek van die arme Bill Haley en zijn Comets. Meer dan vijftig jaar later kunnen we dat mechanisme ontleden, maar mogen we er toch ook om glimlachen.

*"My brain's dead weight
I'm trying to get my head straight
But I can't figure out which Spice Girl I wanna impregnate"*

Eminem

Het imago van jongeren in de samenleving heeft sindsdien altijd in een achtbaan gezeten. Ze worden de ene keer verguisd, dan weer als trendsetter verheven. Zij bepalen wat de ene dag cool is en de volgende dag out, en de marketingwereld doet al decennia zijn uiterste best om hun aandacht te trekken. Met de eigenzinnige uitingen van nogal wat subculturen zijn echter ook golven van ontzetting door de media getrokken. De *punk rock* met zijn hanenkam en piercings in de jaren '70, de *gangsta rap* met zijn bling bling in de jaren '80, de *nu metal* en *grunge* van de jaren '90... hoe chaotischer de wereld wordt, hoe explicieter de subculturen van jongeren daarop inbeuken. En hoe genadelozer de ondergang van de wereld aan hen wordt toegeschreven.

*"Papa I know you're going to be upset
'Cause I was always your little girl
But you should know by now
I'm not a baby"*

Madonna

Het internationale onderzoek naar jongerencultuur heeft in de jaren '90 een nieuwe wending gekregen. Waar eerst gefocust werd op de verschillende subculturen, ging men inzien dat er weliswaar belangrijke trends zijn die door de media worden uitvergroot, maar dat tieners meer en meer hun eigen informele netwerken maken rond een eigen wereld die ze samen creëren. Zij worden natuurlijk beïnvloed door media, politiek en economie, maar nemen in dit virtuele tijdperk zelf meer en meer actief het auteurschap op van hun cultuur. Tieners van vandaag willen in hun ontwikkeling de hele tijd uitdrukking geven aan hun huidige of toekomstige betekenis. Zo creëren ze hun eigen manier van leven. Zij consumeren dus niet kritikeloos, maar manipuleren voortdurend wat hen door de media wordt aangereikt en gebruiken dat om binnen hun eigen groep een cultuur te maken. Precies door de manier waarop ze ermee omgaan, krijgt wat hen wordt aangereikt een eigen betekenis. Zij zijn dus heel creatief in hun consumptie en geven, door wat zij zelf (binnen hun symboliek) met het product doen, betekenis aan het commerciële product. De populaire cultuur wordt bv. gebruikt om aan empowerment te doen (bv. Madonna-look die de seksuele identiteit van meisjes vastlegt) maar tegelijk shoppen ze in andere culturen, stellen zelf hun beeld samen. Het komt er dus voor de media op aan een groter belang te hechten aan die eigen praktijk en betekenis van jongeren.

In verscheidene landen (vooral USA en UK) wordt al jaren onderzoek verricht naar de culturen en subculturen van tieners, en recent ook naar de brede waaier van hun culturele activiteiten (mode, muziek, kunst, sport) en lifestyle. Grote kleding- en sportmerken nemen gespecialiseerde bureaus onder de arm om de nieuwste trends en behoeften van jongeren te kennen. Zij zijn er zich van bewust dat men steeds gespecialiseerder technieken moet toepassen om ervoor te zorgen dat een brand/merk precies aansluit op wat jongeren op dat ogenblik willen. De muzikzender MTV liep in de jaren '90 voorop in gesofistikeerde onderzoeksmethodes naar jongerentrends. Zo gingen bv. MTV medewerkers thuis bij jongeren discussies opnemen over houding, smaak en lifestyles, om de pols van de targetgroep voortdurend te voelen. Een bureau als 'Look-look agency' (dat zichzelf de 'Reuters' van de jongerencultuur noemt) heeft een netwerk van 500 correspondenten in de Verenigde Staten, Europa en Azië die alle bewegingen van trendsetters en mainstream-jongeren nauwgezet volgen. Zij verzamelen voortdurend informatie over entertainment, mode, muziek en uitgavepatronen bij jongeren. 'Sputnik Agency' heeft een netwerk van jonge correspondenten die zich tussen de Amerikaanse jongeren op straat bevinden en eerste hands informatie kunnen aanbrenge. 'Teenage Research Unlimited' (TRU) voorziet 150 grote bedrijven, waaronder Coca Cola, Nike, GAP en Adidas van up to date informatie en brengt een tweejaarlijkse studie uit over tiener lifestyle en marketing.

"We bridging the gaps...

We direct, revolutionizing new concepts

Emerging binaries to prove success

Stereotypical they won't get it

We breakin' the barriers, some sonic shit"

Black Eyed Peas

Grote merken/brands die zich op jongeren richten passen meer en meer communicatietechnieken toe die de jongeren zelf gebruiken. De nieuwe marketingtechnieken voor de jonge doelgroep worden dan ook guerillatechnieken genoemd: informatie wordt doorgegeven via fotokopies, flyers, PR stunts en stickers. Een duidelijk voorbeeld is de campagne die het marketingbureau 'Freewheelin Media' voor het hippe kledingmerk Diesel bedacht, bij de lancering in Groot-Brittannië van het label 55DSL. In plaats van de gebruikelijke advertenties in tijdschriften en op borden werden technieken gebruikt die opbouwend werkten en onmiddellijk insloegen bij het beoogde jonge publiek: eerst werden 30.000 stickers met het DSL logo (zonder Diesel-vermelding!) verspreid in hippe buurten, als een soort van teaser. Een 55DSL FM piratenstation speelde daarop de nieuwste drum 'n' bass en dancefloor breakbeat vanuit de London store van Diesel. In werkelijkheid waren deze uitzendingen perfect legaal, maar de piratenfaçade gaf er een subversief imago aan. Een 55DSL magazine werkte op dezelfde manier. Het werd als een 'fanzine' op fotokopies verspreid en versterkte de 'underground' connotatie die het label wou uitstralen, waardoor het veel dichterbij zijn doelpubliek raakte. De campagne werd afgerond met een bataljon van ruw uitzierende skaters en een toernooi van verschillende rappers uit Londen. De campagne was een schot in de roos. De paradox is dus dat tieners vandaag tegelijk in de greep van de marketeers zitten, en zelf de dans leiden wat betreft de trends van het ogenblik (en de trends van morgen voor hun ouders).

*In love with myself
In love with my own reflection
With my own affection
With the vision that I see*

*There's nobody else
I'm taking my own direction
I can see perfection
Doing all I can for me*

David Guetta

Zo sterk als jongeren in de media het beeld van mode, lifestyle en nieuwe trends bepalen, zo gering is de positieve aandacht in diezelfde media voor hun dagelijkse leefwereld, hun problemen, hun verlangens. "De nieuwe jeugdcrimineel: 14, Antwerpen, gewelddadig", "Eén op 7 jongeren heeft geen diploma" en "Twee kinderen op honderd psychopaat". Of "200 Britse kinderen mogelijk terroristen", "Schotse jongeren plegen massaal seksuele misdrijven" en "Britten willen gsm afnemen van jeugdige delinquenten". Je wordt niet bepaald vrolijk van de berichten die er het voorbije jaar in de kranten stonden over kinderen en jongeren. Gooi daar dan nog de hele heisa bij over de Gothic kleren van enkele leerlingen die een conflict met hun school uitvochten, de hoofddoekenrel in het Antwerpse onderwijs en de berichtgeving over het 'monster' van Dendermonde, en het lijkt wel of de jeugd van tegenwoordig een nog grimmiger stadium is ingegaan dan alle voorbije tienergeneraties samen. In het voorjaar klonk het in de media dat de leeftijd van

minderjarige delinquenten daalt en dat de misdrijven steeds ernstiger worden, in augustus kopten de kranten dan weer: “jongeren plegen minder misdaden dan 40 jaar geleden”. Waarna in verschillende kranten uit het Belga-bericht het fijne zinnetje werd overgenomen: *In tegenstelling tot de algemene opvatting zijn de minderjarige delinquenten ook niet jonger en/of brutaler dan vroeger*”.

Belangstelling voor het doen en laten van kinderen en jongeren is goed, en cijfers van onderzoeken tonen aan dat remediëring nodig is om een aantal excessen in te dijken. De manier waarop onderzoek echter wordt geïnterpreteerd en door elkaar gegooid, en de manier waarop dit soort nieuws met sensationele koppen op de lezer wordt losgelaten, draagt bij tot de bijzonder negatieve perceptie waartegen alle kinderen en jongeren tegenwoordig moeten opboksen. Je kunt je afvragen hoe minderjarigen nog zichzelf kunnen zijn in een wereld die voortdurend karikaturen van hen maakt. Dit is natuurlijk exemplarisch voor de hele werking van de media in deze eenentwintigste eeuw. Iedereen is tegenwoordig journalist, bronnen worden maar half gecheckt en kranten en televisiestations vechten met zo spectaculair mogelijke titels en verhalen een concurrentieslag uit. Kleine gebeurtenissen en conflicten krijgen mythische proporties, worden overal herkauwd en brengen het onderwerp van die heisa in een negatieve spiraal. Tot er weer een ander verhaal opduikt... De media bepalen de agenda en lopen achter elke hype. Het gaat vaak mis door onzorgvuldigheid, snelheid, jagersgedrag en te weinig kennis van dossiers. Enkel straffe uitspraken zijn op den duur nog interessant, en in dat chaotisch nieuwslandschap vol helden en zondebokken, daders en slachtoffers is het haast onmogelijk een genuanceerd verhaal te brengen. Hoe is te vermijden dat jongeren door die opgejaagde media steeds weer in de rol van zondebok geduwd worden en dat kleine alsmaar wederkerende begrippen (bv. *allochtone dader, jonge crimineel*) een stempel in de hersenen van lezers en kijkers drukken?

*Life's a game but it's not fair
I break the rules so I don't care
So I keep doin' my own thing
Walkin' tall against the rain*

Jay-Z

Kinderen worden door de meeste volwassenen nog schattig en leuk gevonden, op wat extreem onverdraagzame buurtbewoners na, die zelf slechts in een schimmig verleden kind zijn geweest en zich ergeren aan het geluid van buitenspielen. Voor adolescenten ligt de zaak al helemaal anders. Zij worden door de volwassen wereld met steeds groter argusogen gevolgd en negatief gepercipieerd in al hun gedragingen, op het moment dat zij zelf aan een zoektocht bezig zijn naar hun wezen, naar hun (nieuwe) identiteit. Geheel in overeenstemming met die 60 jaar oude *Teen-age bill of rights* maar vooral met het Kinderrechtenverdrag hebben tieners het recht hun grenzen te verkennen op weg naar volwassenheid, te zoeken, te struikelen en weer op te staan. Zij verzetten zich tegen hun ouders, leerkrachten en andere volwassenen door wie ze zich onder druk gezet voelen om aan hun evenbeeld te voldoen. Dat maakt hen extra kwetsbaar, maakt

opvoeden moeilijker en uitdagender. In die periode is elke bewuste ouder bang van negatieve invloeden – “het zal mijn kind niet overkomen” – en voelen de jongeren zelf aantrekkings- en afstotingsverschijnselen tegenover dit plotse paniekgedrag van de kleine samenleving die hen omringt. Zij willen tonen dat ze andere dan de platgetreden paden kunnen bewandelen, en er zijn veel manieren om dat te doen. Rondhangen en experimenteren bijvoorbeeld. Of in kleding lopen die je zelf bijzonder vindt. De een komt plots thuis met een lange zwarte jas en de ander wil de kleurrijke pet die hem zijn tijdelijke identiteit verschaft niet meer af zetten. Dat was vroeger niet anders. Ik stond als veertienjarige in 1969 met een fluogroen Twiggy-achtig mini-jurkje op het podium tijdens een schoolfeest. Op de vraag van een verbouwereerde schoolmeester: “Mevrouw wat heeft ze nu toch weer aan?”, glimlachte mijn wijze moeder: “Ik heb haar dat jurkje zelf gemaakt. Zo gaat dat het snelst over.”

Jongeren hebben nu, net als in de jaren '40, '50 en '60, recht op dat stukje identiteit waar ze zich aan vastklampen in die onzekere, woelige periode van de puberteit. Daar houden scholen in hun beleid niet altijd rekening mee. Schoolreglementen vertrekken vaak vanuit angst en beperking, eerder dan vanuit een open samenlevingsproject dat door volwassenen en jongeren samen wordt vormgegeven. Maar alleen als jongeren mee kunnen participeren kunnen zij verantwoordelijkheid nemen. Hun subculturen worden in de media ook zo vaak verengd tot enkele symbolen die tot de verbeelding spreken omdat ze in een dramatische context werden gebruikt, denk maar aan de kleding van Hans Van Tamsche of de videospelletjes die invloed zouden hebben uitgeoefend op hem en andere jonge daders. In het hoofddoekendebat wordt de hoofddoek door zowel voor- als tegenstanders van het verbod als het unieke symbool van jonge moslima's gezien. In de media worden deze jonge meisjes zelfs zo goed als herleid tot het kledingstuk dat ze dragen. Terwijl die kwestie veel complexer is, en veel moslimmeisjes moeten vechten tegen hun omgeving om hun geloof net zonder hoofddoek te kunnen belijden. Enkel door interesse te tonen in die verschillende leefwerelden en de bereidheid om ze beter te leren kennen, kan men echt te weten komen wat er bij jongeren leeft. Enkel door met hen het debat aan te gaan en openheid te tonen kan de cirkel doorbroken worden waarin zij zich noodgedwongen afsluiten van een samenleving die hen niet begrijpt. Enkel dan kunnen volwassenen ook bij zichzelf de angst en vervreemding wegnemen en jongeren zien zoals ze zijn. Laten de media daar ruimte voor? Het enige wat kinderrechten- en jeugdorganisaties kunnen doen is proberen het spel mee te spelen. *Storytelling* is het toverwoord in de media van vandaag. Negatieve verhalen komen vanzelf de redacties binnen, in de dagelijkse aanvoer van de grote persbureaus. Het komt er dus op aan positieve maar ook opmerkelijke achtergrondverhalen uit de leefwereld van kinderen en jongeren zichtbaar te maken, gesprekken aan te gaan met journalisten om ze vertrouwd te maken met de vele problemen en mogelijkheden. Het is ook belangrijk dat opiniemakers mee het beeld van kinderen en jongeren in de samenleving bewaken, maar belangrijker nog is dat zij dit zelf kunnen doen.

*"I'm running round in circles
Meeting people I see everyday.
There's no one left to talk to
Cos I already know each word they'll say".*

Milk Inc

Hoe groot is de bereidheid van de samenleving om echt tot participatie van kinderen en jongeren te komen? Hoeveel of hoe weinig laten wij hun mening toe als het er echt toe doet? In nogal wat levensbelangrijke situaties worden kinderen aan hun lot overgelaten. In 1999 diende ik samen met enkele collega's in de senaat een wetsvoorstel in voor de instelling van speciaal opgeleide jeugdadvocaten die kinderen en jongeren in procedures moeten bijstaan en hun belang moeten verdedigen. In de vechtscheiding van hun ouders bijvoorbeeld, of als zij gevat worden door de jeugdrechtbank. Dit wetsvoorstel werd na een eerste goedkeuring in de commissie justitie samengevoegd met twee andere wetsvoorstellen, van Sabine de Béthune over het hoorrecht van kinderen dat absoluut moet verbeteren, en van Martine Taelman over de toegang van kinderen tot de rechtsgang. Na enkele jaren heen-en-weer werden die samengevoegde wetsvoorstellen goedgekeurd in de senaat en naar de kamer verstuurd voor verdere behandeling. Daar zijn ze dit jaar weer onder het stof vandaan gehaald door de Béthune en Taelman, die ze nog maar eens in een nieuwe tekst hebben gegoten en er opnieuw hun geluk mee beproeven. Ondertussen ligt al jaren verder niemand wakker van die zo nodige participatie van kinderen en jongeren in procedures die hun leven grondig bepalen, maar geeft de samenleving hen wel de zwarte piet als het misloopt en de situatie ontspoot. In de Vlaamse jeugdhulpverlening heeft men gelukkig wel een aantal stappen in de goede richting gezet.

Ook als het belang van participatie wordt ingezien, zijn er valkuilen waar we ons moeten van bewust zijn. Toen ik de voorbije jaren meewerkte aan het lijvige onderwijsboek *'Gelijke kansen op school: het kan!'* van het HIVA, is mij duidelijk geworden dat echte participatie verder reikt dan de zuiver theoretische benadering van het kinderrechtenverdrag. In het hoofdstuk over leerlingenrechten werd die zuivere juridische theorie haarfijn uit de doeken gedaan. Pas in een tweede zoektocht bij mensen die in de praktijk staan bleek dat de gewone participatiemodellen niet werken voor de meest kwetsbare kinderen, voor die jongeren die zich uitgesloten voelen en niet dezelfde 'tools' hebben als het modale 'middle class' kind, waar wij ons voortdurend op baseren. Doordacht en met fantasie handelen en vanuit de leefwereld van *alle* kinderen vertrekken, is dus de boodschap.

*I'm So Hood (Listen)
I Wear My Pants Below My Waist
And I Never Dance When I'm In This Place
Cause You And Your Man Is Plannin To Hate (I'm So Hood)*

DJ Khaled

De media kunnen een mobiliserende rol spelen in een geïntegreerd debat over de leefwereld van kinderen en jongeren, en in meer participatie van de jongste bevolking in de samenleving. In het jongerenproject 'De Overname' van de vrt zijn we zeer ver gegaan en hebben we in 2008 carte blanche gegeven aan een groep jongeren tussen 14 en 18 jaar om de programma's te maken die ze zelf wilden. "Wat maken tieners als je hen volledig vrij laat kiezen, en hoe maken ze het dan?" was ons uitgangspunt. De jonge Overnemers hebben gebrainstormd, keuzes gemaakt, in workshops alle vaardigheden geleerd die nodig waren om hun product te maken. Ze kozen voor een talkshow (*Jonge Ogen*), een muziekprogramma (*Track 01*), een korte fictiereeks (*Project 7*), een Studio Brussel radioprogramma (*Happy Hour*) en zeven dagen lang – meer dan 50 uren – webradio (*Goeiemorgen, Leuk is anders, Muziekshow* en *De knotsgekke entertainmentshow*). Als eyecatcher lieten ze door een bekende kostuumontwerpster een grote en lieflijke paarse penis maken (*de PP*), die als mascotte voor de reclame zorgde op festivals en in drukke winkelstraten. Dankzij de inbreng van deze PP en na een scherp artikel hierover, geschreven door een verantwoordigd journalist (*Moet die paarse penis echt?*), werd er in de kranten veel over het project geschreven.

Alle programma's van De Overname zijn van A tot Z door de jongeren zelf vervaardigd: research, productie, presentatie, regie, opnameleiding, camerawerk, reportages, decor, lichtontwerp, grafiek...ze verdeelden de taken onder elkaar, namen verantwoordelijkheid en deden het allemaal zelf. De vrt zorgde voor assistentie van professionals die konden helpen als er iets mis liep, of die specifiek werk leverden (bv. decoropbouw) samen met en in opdracht van de Overnamejongeren. De vrt-medewerkers getuigden nadien dat ze zelf veel aan de samenwerking met de Overnemers hadden gehad, en dat hun jonge enthousiasme in het gebouw was blijven hangen. Er was een behoorlijk budget en de jongeren konden werken met professioneel materiaal. De Overnemers hadden een eigen website ter beschikking. Via pagina's op netlog en myspace vergrootten zij hun bereik. Hun programma's werden bovendien uitgezonden op één en op Canvas en haalden kijkcijfers die vergelijkbaar waren met de normale programmering op hetzelfde tijdstip.

De programmakeuze van de 25 jongeren die een onvergetelijke zomer doorbrachten op de vrt kwam in ruime mate overeen met de voorstellen en ideeën van de meer dan 500 tieners die zich hadden ingeschreven voor De Overname. Zo zetten zij in hun muziekprogramma bijvoorbeeld jonge onbekende muziekgroepjes in the picture, en maakten zij een talkshow rond jongerenthema's, vintage en lifestyle. Een beperkte peiling achteraf gaf aan dat de andere jongeren kritisch maar ook zeer lovend waren over het werk van hun leeftijdsgenoten. Een algemeen oordeel van zowel jongeren als volwassen waarnemers was lichte verbazing over de bijzondere kwaliteit van het geleverde werk, maar ook over de relatieve braafheid van de gemaakte programma's, die de stoute verwachtingen van de reclamecampagne met de PP niet hadden ingelost. Ook de Overnemers zelf vonden achteraf bekeken dat ze verder hadden kunnen gaan en nog meer buiten de lijntjes hadden kunnen kleuren. Hoe dan ook hebben deze jonge radio- en televisiemakers, die op school de meest uiteenlopende richtingen volgden, mediageschiedenis geschreven.

Interessant was ook het verdict van de jongerenjury van de krant *De Standaard*, die nog tijdens de uitzendweek oordeelde over het werk van de Overname:

- Talent: 78/100 (“ze spraken zoals ik en mijn vrienden zouden spreken”)
- Verleiding: 74/100 (“meer Overname graag!”)
- Inspiratie: 72/100 (“graag nog wat meer discussiepunten die nog niet besproken zijn in andere talkshows”)
- Humor: 70/100 (“je hoort dat het soms nog echte pubers zijn”)

Het eindoordeel van de jury van leeftijdsgenoten: 73,5/100.

De Overname was uiteindelijk een geslaagd experiment, en kreeg van de Vlaamse Jeugdraad een Klein Duimpje.

*“We are the crowd
We’re c-coming out
Got my flash on it’s true
Need that picture of you
It’s so magical, we’d be so fantastical”*

Lady Gaga

In 2009 is er op De Overname een iets bescheidener vervolg gekomen, en hebben we verder gewerkt met een uitgebreide groep tienerjongeren van het eerste jaar. Met extra workshops en stages versterken we hun vaardigheden en ondersteunen we hun talent. Zij hebben hun kijk en hun kunnen ook aan bestaande programma’s kunnen toevoegen. Zo kreeg een groepje jongeren dat veel met mode en lifestyle bezig is een vaste rubriek (*De Pimpers*) in het prime time één programma *1000 Zonnen*. Andere Overnemers, die graag filmen, maakten voor Canvas eigenzinnige 1-minuutfilmpjes. Enkele jongens die in hun vrije tijd met animatiefilmpjes bezig zijn, ontwierpen o.a. plasticine versies van hun helden Sam en Siska van Studio Brussel voor op de radiowebsite. Maar het boeiendste project is ongetwijfeld de tijdelijke jongerennieuwssite geweest, die De Overname in augustus samen met het Vlaamse jongerenpersbureau *StampMedia* heeft opgezet. In een speciaal georganiseerd redactielokaal op de vrt hebben een tiental Overname-redacteuren, aangevuld met twee jonge reporters van StampMedia en een zestienjarige cartoonist, meer dan twee weken lang bijdragen gemaakt op hun eigen nieuwssite <http://deovername.stampmedia.be>. Eerst hebben de jonge redacteuren een tweedaagse individuele stage gevolgd op de nieuwsdienst om de mogelijkheden te leren kennen, en dan zijn ze samen gaan brainstormen over de onderwerpen en thema’s die ze wilden uitdiepen. Enkele jongeren uit de radioworkshops zouden audioreportages gaan maken en er was ook videomateriaal beschikbaar.

Op 10 augustus ging de jongerenredactie concreet van start. In die eerste week werden de voorbereidingen getroffen voor de nieuwssite: kranten en iNews lezen, research en afspraken maken voor interviews en de opname van de eerste reportages. Er werd dagelijks vergaderd om nieuwe onderwerpen aan te boren. Aan het eind van deze week was er een goede basis om met het nieuwsproject online

te kunnen gaan. Dat gebeurde op 17 augustus. Twee weken lang hebben de 12 jongeren een dagelijkse permanentie gevormd van 7 of 8 uur 's ochtends tot 17 of 18u 's avonds. Dagelijks werd er beslist wie welke artikels zou schrijven of op pad zou gaan voor reportages. Daarbij konden de jongeren zelf hun keuzes maken, en die keuze werd vooral gemaakt op basis van interesse voor een onderwerp. Telkens werd bepaald of dit onderwerp best met een artikel, een video of audio-reportage gebracht zou worden. De Overname-cartoonist werkte thuis.

In totaal werden op die twee weken door de jongerenredactie 180 bijdragen gemaakt, waarvan 46 externe bijdragen vanuit Antwerpen (andere StampMedia reporters). Het merendeel van die bijdragen waren artikels, maar er werden ook 14 audio- en 24 videoreportages gemaakt. De jongeren bekeken nieuwsitems vanuit een eigen invalshoek, ze selecteerden wat jongeren van hun leeftijd kon interesseren en brachten jongerennieuws dat in de grote nieuwsmedia niet altijd te vinden is. Enkele reportages werden wel overgenomen door de website van de vrt-nieuwsredactie en door Sporza.be, en StampMedia zorgde voor de verspreiding naar andere kanalen, zodat ook enkele krantenwebsites artikels en reportages van onze jonge redacteurs hebben overgenomen.

Dit tijdelijke experiment van de Overname en StampMedia krijgt een vervolg, met hopelijk steeds meer jonge redacteurs en reportagemakers aan boord van deze nieuwssite 'voor, over en door jongeren'. StampMedia zorgt intussen wekelijks voor de verspreiding van nieuwsberichten en columns van hun jonge Antwerpse – en binnenkort ook Limburgse – redacteurs. Zoals die van Vincent Van Nauw, een jongen die in de wijk van Kim De Gelder woont en dit voorjaar een heldere analyse maakte van het drama in Dendermonde en de mediajacht op 'het monster': *"Hij kwam uit een normaal gezin en stond op een kantelpunt in zijn leven. Hij moest bewijzen dat hij klaar was om volwassen te zijn. Er is geen enkel verschil tussen zijn leven en dat van mij"*. De Gelder is ziek en moet als dusdanig worden behandeld, was zijn stelling. En hij besloot: *"Tot slot moeten we oppassen dat we de jeugd niet veroordelen en stigmatiseren als kleine monsters die op elk moment kunnen doorslaan. Anders treft u elke jongere in het hart."*

De jongeren zelf willen alvast hun stem laten klinken. Nu is het nog aan de volwassen wereld om ze te horen.

*So break down that wall, baby
There's a new world out there waiting*

Anouk

Bijlagen

Aanbevolen literatuur en websites

73

Literatuur

Amudson, D.R.; Lichter, L.S.; Lichter, S.R. (2005). *What's The Matter With Kids Today. Television Coverage of Adolescents in America*. Frameworks Institute, 26 p.

http://www.frameworksinstitute.org/assets/files/PDF/Youth_Whats_the_Matter.pdf

Bales, S.N. (2000). *Reframing youth Issues For Public Consideration and Support: A FrameWorks Message Memo*. Frameworks Institute, 17 p.

http://www.frameworksinstitute.org/assets/files/PDF/MesMemo_Reframing_Youth.pdf

Children's Rights Alliance for England (2009). *Another perspective: How journalists can promote children's human rights and equality*. CRAE, 22 p.

http://www.crae.org.uk/assets/files/CRAE_Another_Perspective_FINAL_Feb09.pdf

Children's Rights Alliance for England (2009). *Making the case: why children should be protected from age discrimination and how it can be done. Proposals for the Equality Bill*. CRAE, 24p.

<http://www.crae.org.uk/assets/files/Making%20the%20Case.pdf>

Christiaens, J. & Dumortier, E. (2002). Wanneer de nood hoog is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis. In: *TJK*, 2002/2, p. 53-57.

Clark, C.; Ghosh, A.; Green, E.; Shariff, N. (2008). *Media Portrayal of Young People – impact and influences*. Young Researchers Network/National Children's Bureau. 34 p.

http://partner.ncb.org.uk/youngncb/images/mediaresearchers/final_report.pdf

Cornelissen, M. (2000). *'De' jongere bestaat niet: Negatieve gevolgen van beeldvorming over jongeren*. Literatuuronderzoek.

http://www.marijecornelissen.nl/docs/de_jongere_bestaat_niet.pdf

Decock, G. (2006). Editoriaal: De nieuwe Wet op de Jeugdbescherming: elck wat wils? In: *TJK*, 4/2006, p. 271-272.

Devlin, M. (2006). *Inequality and the stereotyping of Young people*. The Equality Authority, Dublin. 72 p.

<http://www.equality.ie/index.asp?docID=528>

Kinderrechtencommissariaat (2007). *Jaarverslag 2006/07*.

Korać, N.; Vranješević, J. (2003). A roughly mapped *terra incognita*: Image of the child in adult-oriented media contents. *Psihologija*, 4, 2003, p. 451-469.

<http://www.crin.org/docs/FileManager/rough.doc>

- Heintz-Knowles, K.E. (2000). *Images of Youth: A content Analysis of Adolescents In Prime-Time Entertainment Programming*. Frameworks Institute, 26 p.
http://www.frameworksinstitute.org/assets/files/PDF/youth_content_primetype.pdf
- Pieters, B. (2009). "Jongeren zijn criminelen"... en andere stereotiepe beelden in de media. In: *Krax*, jg. 9, nr. 3, juli-augustus 2009.
- Provoost, A. (2004). *En dan nu het slechte nieuws: Het kind als antagonist*. Stichting Lezen, Anwerpen. 45 p.
- UNICEF (2005). *The Media and Children's Rights*. Mediawise/UNICEF, 60p.
<http://www.mediawise.org.uk/files/uploaded/The%20Media%20and%20Children%20Rights%202005.pdf>
- United Nations Committee on the Rights of the Child (2008). *Concluding Observations: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*.
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC.C.GBR.CO.4.pdf>
- United Nations Committee on the Rights of the Child (1996). *The Child and the Media*. Excerpted from CRC/C/50, Annex IX, 13th Session, 7 October 1996.
- United Nations Committee on the Rights of the Child (2009). *General Comment No. 12. The right of the child to be heard*.
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>
- Van den Broeck, K. & Wittebolle, A. (1999). De media als stoorzenders. In: Allegaert, P. & Van Bouchaute, B. (red.) (1999). *Veer10|acht10: De leefwereld van jongeren. Vlaams Welzijnscongres over/met jongeren, 18 en 19 februari 1999 Kortrijk*. Garant, Leuven/Apeldoorn, p. 191-195.
- Vandekerckhove, A. (2008). Minderjarigen, media en (gebrek aan) privacy. In *TJK*, 2008/5, p. 350-353.
- Vandromme S. (2006). Voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd: de Everbergwet. In: *Kinderrechtengids*, Mechelen, Kluwer, 2006. 26 p.
- Vanzegbroeck, K. (2008). Naar een positief en stimulerend mediabeleid voor kinderen. In: *TJK*, 2008/5, p. 286-290.
- Vlaams Parlement. *Ontwerp van decreet betreffende radio-omroep en televisie – Voorstel van decreet – van mevrouw Helga Stevens, de heer Bart Caron mevrouw Margriet Hermans en de heren Carl Decaluwe en Kurt De Loor – houdende wijziging van de decreten betreffende radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 4 maart 2005, wat de ondertiteling, de Vlaamse Gebarentaal, de audiobeschrijving en de auditieve ondertiteling betreft*. Hoorzitting – Verslag namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media uitgebracht door de heren Jurgen Verstrepen en Paul Delva. Stuk 2014 (2008-2009) – Nr. 10.
- Verhellen, E. (2000). *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*. Garant, Leuven/Apeldoorn, 252 p.
- Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (B.S. 19 juli 2006).

Organisaties en websites

Het Expertisecentrum **LEEFtijd**, is een gespecialiseerd adviesbureau in Nederland voor vraagstukken over leeftijd en levensloop. Op basis van actuele kennis helpt LEEFtijd bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden op duurzame wijze vorm te geven aan levensloopbeleid.

www.leeftijd.nl

De **Vlaamse Jeugdraad** ijvert voor een correcte kijk op kinderen en jongeren, zowel door beleidsmakers als door de media. Indien het de spuigaten uitloopt, reageert de Vlaamse Jeugdraad om de foute beeldvormers te wijzen op de gevolgen van hun foute beeldvorming... Elk advies van de Vlaamse Jeugdraad wordt geschreven vanuit een benadering van kinderen en jongeren als competente burgers die tot heel wat in staat zijn. De Vlaamse Jeugdraad is tegen het opleggen van allerlei verbodsbepalingen (alcohol, piercings, in het weekend rijden met de wagen, ...) die jongeren willen beschermen tegen de grote, boze wereld. Hij gaat ervan uit dat kinderen en jongeren sterk genoeg zijn (en versterkt moeten worden) om zelf keuzes te maken.

www.vlaamsejeugdraad.be

Steunpunt Jeugd wil een bijdrage leveren aan het optimaal functioneren van het jeugdwerk op alle niveaus en in al zijn aspecten. Daartoe zal het de kennis en meningsvorming over jeugdbeleid en jeugdwerk bevorderen, zowel op nationaal als op internationaal niveau, en de culturele diversiteit bevorderen, onder andere door middel van informatie en documentatie, promotie en spreiding, studie en onderzoek.

www.steunpuntjeugd.be

HOOFDSTUK V, Afdeling 2 *Werkingsubsidies verenigingen 'participatie en informatie'* van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid:

Om de participatie van de jeugd aan het beleid van overheden, publieke en private organisaties en instellingen te bevorderen, om de beeldvorming over de jeugd te stimuleren en om tegemoet te komen aan de informatiebehoeften van of over de jeugd, kent de Vlaamse Regering werkingsubsidies toe aan verenigingen zonder winstoogmerk die tot doel hebben, hetzij:

- 1° de participatiegraad van de jeugd aan het beleid te verhogen;
- 2° de communicatie over en door de jeugd te stimuleren;
- 3° een informatieaanbod voor de jeugd aan te bieden;
- 4° specifieke informatie- of sensibiliseringsinitiatieven op te zetten met het oog op de promotie van de rechten van het kind;
- 5° te rapporteren over de rechten van het kind

http://www.cj.sm.vlaanderen.be/jeugdbeleid/regelgeving/jeugdverenigingen_en_jongeren/documenten/decreetVJKB-definitief.pdf

Karrewiet is het actualiteitsmagazine van Ketnet, voor kinderen van 9 tot 12. Elke weekdag toont Karrewiet hen wat ze moeten weten over binnen- en buitenland. Karrewiet werkt vaak met kinderreporters.

karrewiet.ketnet.be

StampMedia is het eerste persagentschap in Vlaanderen – erkend als ‘algemeen nieuwsmedium’ door de Vlaamse Vereniging van Journalisten – dat een stem geeft aan alle jongeren in de media. Daarnaast wil StampMedia de berichtgeving over jongeren corrigeren en hen vooral zelf aan het woord laten. Zeker daar waar hun mening van belang is en weinig gehoor vindt in de mainstream kanalen.

www.stampmedia.be

JAVI.tv is een jeugdorganisatie die samen met een ploeg vrijwillige reporters videoreportages realiseert en verspreidt over thema's die relevant zijn voor kinderen, jongeren en het jeugdwerk in Vlaanderen.

www.javi.tv

BOTSing: een tijdschrift voor ouders met tieners van de Gezinsbond. In elk nummer van BOTSing wordt een zo positief mogelijke houding tov tieners aangenomen, ze worden ook zelf aan het woord gelaten (zowel in de rubriek ‘Getuigenissen’, de ‘Verrassende Verhalen’ als de achterflaprubriek ‘Achterklap’). BOTSing vindt het belangrijk om een positieve boodschap over jongeren uit te dragen als ‘tegengif’ voor de negatieve berichtgeving over jongeren.

www.gezinsbond.be

Het internet is voor kinderen en jongeren gewoonweg onmisbaar. Ze zoeken er informatie over alles wat hen bezighoudt, spelen coole games, maken een eigen profiel aan, sturen leuke foto's door en chatten met oude en nieuwe vrienden. De site **Veiligonline** helpt jonge mensen én hun ouders om dit allemaal op een veilige manier te doen. Wat je mag verwachten? Pakken praktische info, filmpjes uit het leven gegrepen en demo's waarin stap voor stap wordt uitgelegd hoe je e-mail, chat en profiel veilig kunt instellen. Als toemaatje krijg je 'r nog een stapeltje opvoedingstips bovenop.

www.veiligonline.be

De **Kunstbende** is een wedstrijd in kunst voor iedereen van 13 tot 19 jaar in categorieën als performance, video, ontwerpen, fotografie, txt, txt on stage, muziek, dans, mode en DJ. De wedstrijd heeft voorrondes in elke Vlaamse provincie en een grote finale in mei.

www.kunstbende.be

De **Raad voor de Journalistiek** is een onafhankelijke instelling voor zelf-regulering van de media, opgericht door de Vlaamse journalistenverenigingen, de uitgevers en de mediahuizen. Hier kan je terecht met vragen en klachten over de journalistieke beroepsethiek.

www.rvdj.be

De **Vlaamse Regulator voor de Media** heeft als missie de handhaving van de mediaregelgeving binnen de Vlaamse Gemeenschap, het beslechten van geschillen in verband met de mediaregelgeving en het uitreiken van de media-erkenningen en -vergunningen, overeenkomstig de regelgeving.

www.vlaamseregulatormedia.be

10 organisaties (Arktos, Formaat Jeugdhuiswerk Vlaanderen, Kind en Samenleving, LISS, Steunpunt Jeugd, Vlaamse Jeugdraad, Vlaamse Minderhedencentrum vzw, Vlaams Straathoekwerk Overleg, Uit de Marge en VVJ in opdracht van het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen) vinden dat jongeren, op hun eigen manier, volwaardige gebruikers moeten kunnen zijn van de openbare ruimte. Ze hopen met de campagne '**De Hangman**' rondhangen in beeld te brengen als een normaal tijdverdrijf, niet als probleem.

www.dehangman.be

De missie van het **FrameWorks Institute** is de communicatiemogelijkheden van de non-profit sector te bevorderen door het identificeren, vertalen en reconstrueren van relevant wetenschappelijk onderzoek voor het kaderen van de publieke discours over sociale problemen.

www.frameworksinstitute.org

MediaWise (voorheen PressWise), is een onafhankelijke liefdadigheidsinstelling, opgericht in 1993, en ondersteund door betrokken journalisten, media-advocaten en politici in het Verenigd Koninkrijk. MediaWise gaat uit van het beginsel dat de persvrijheid een verantwoordelijkheid is, uitgeoefend door journalisten namens het publiek, en dat het publiek het recht heeft om te weten wanneer de media onjuiste informatie publiceren. MediaWise maakt gebruik van media-professionals met ervaring, en heeft een internationale reputatie voor zijn creatieve aanpak van media-ethische kwesties.

www.mediawise.org.uk

Op 22 april 2009 vond in Londen een conferentie plaats waar de representatie van kinderen in de media werd bediscussieerd. Deze conferentie werd georganiseerd 10 jaar na de aanname van de 'Oslo Challenge'.

<http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=20123&flag=report>

De '**Oslo Challenge**' ontstond in een samenwerking tussen de Noorse overheid en UNICEF en werd neergelegd op 20 november 1999, de 10de verjaardag van het Kinderrechtenverdrag. De 'Oslo Challenge' is gericht aan jonge

mensen, mediaprofessionelen, leerkrachten en beleidsmakers en beoogt de positieve relatie tussen jonge mensen en de media te bevorderen.

<http://www.mediawise.org.uk/files/uploaded/Oslo%20Challenge.pdf>

Young Equals is een groep NGO's en kinderen die campagne voeren tegen leeftijdsdiscriminatie. De campagne wordt gecoördineerd door de 'Children's Rights Alliance for England'.

<http://www.crae.org.uk/protecting/age-discrimination.html>

UNICEF ontwikkelde ethische richtlijnen voor journalisten m.b.t. berichtgeving over kinderen. Deze principes moeten journalisten ondersteunen bij het rapporteren over onderwerpen waarbij kinderen betrokken zijn, zodat over kinderen verslag wordt uitgebracht op een (voor de leeftijd) gepaste manier.

http://www.unicef.org/media/media_tools_guidelines.html

Beeldvorming van kinderen en jongeren heeft een belangrijke impact op de houding en het gedrag van volwassenen naar kinderen en jongeren. Het 'Children's Rights Information Network' (CRIN) legt uit hoe beeldvorming door de media discriminatie van kinderen als groep en van kinderen als individu kunnen verergeren. Het document dat hierover werd opgesteld, biedt richtlijnen voor het beïnvloeden van de afbeelding van kinderen in de media.

http://www.crin.org/docs/Discrimination_media.pdf

Over de deelnemers

79

Bruno Vanobbergen behaalde zijn doctoraat in de Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Gent in 2003. De titel van het doctoraat was “Geen Kinderspel. Een pedagogische analyse van de vertogen over de commercialisering van de leefwereld van kinderen”. Sedert 2 juni 2009 is hij de nieuwe Kinderrechtencommissaris van de Vlaamse Gemeenschap. Daarnaast is hij gastprofessor Kindstudies aan de Universiteit Gent.

Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86, 1000 Brussel
T 02 552 98 00
kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechten.be

Joke Bauwens is sinds 1995 verbonden aan de vakgroep Communicatiewetenschappen van de VUB. In 2002 beëindigde ze haar doctoraatsverhandeling over televisiekijken en burgerschap. Zij is medewerkster van het CEMESO en van het SMIT/IBBT waar ze onderzoek verricht naar de relatie tussen ICT en cultuurproductie, -distributie en -participatie. Haar onderzoeksinteresses liggen hiervan in de lijn en gaan uit naar de volgende topics: televisieproductie, -consumptie en -inhouden; publieke omroep en cultuur; ontwikkeling van digitale televisie; eCulture; jongeren en kinderen als mediagebruikers en cultuurparticipanten.

Prof. dr. Joke Bauwens
Vrije Universiteit Brussel
Vakgroep Communicatiewetenschappen
Centrum voor Media- en Cultuurstudies
Pleinlaan 2, 1050 Brussel
T 02 629 18 29
jbauwens@vub.ac.be
www.vub.ac.be/SCOM

Flip Voets is sinds oktober 2002 secretaris-generaal en ombudsman van de Raad voor de Journalistiek, de instelling voor zelfregulering van de media in Vlaanderen. Van opleiding is hij jurist. Na een drietal jaren aan de balie te hebben doorgebracht, werd hij in 1978 journalist bij de radionieuwsdienst van de openbare omroep. Hij specialiseerde zich er onder meer in justitieverlaggeving. In 1992 stapte hij over naar de televisie, waar hij eindredacteur en producer was van verschillende reportageprogramma's (Couleur Locale, N.V. De Wereld) en nadien ook van een consumentenmagazine. Van januari 2001 tot september 2002 was hij eindredacteur van De Juristenkrant, een veertiendaags blad over

het gerecht bestemd voor een publiek van juristen.

Flip Voets
Ombudsman en secretaris-generaal
Raad voor de Journalistiek
IPC - Residence Palace
Wetstraat 155, 1040 Brussel
T 02 230 27 17
www.rvdj.be

Filip Van Becelaere is Maatschappelijk werker en sinds 1984 werkzaam in de brede sector van het Welzijnswerk. Hij startte zijn beroepsloopbaan in een halfweghuis (opvanghuis voor volwassenen mannen) en ging later aan de slag in het CGSO (Centrum Voor Geboorteregeling en Seksuele opvoeding) als groepswerker. Sinds 2000 is hij werkzaam in het CAW & JZ – Middenkust (waar het CGSO door de fusie van de eerstelijnsdiensten in de regio Oostende in terecht kwam). Daar was hij jarenlang coördinator van de vorming- en preventiedienst en sinds 2006 is hij coördinator van het JAC (JongerenAdviescentrum) en de vormings- en preventiedienst. Deze twee teams (JAC en het team vorming en preventie) zijn in 2006 gefuseerd. Om de voeling met de doelgroep niet te verliezen doet Filip Van Becelaere nog geregeld veldwerk, zowel met kinderen en jongeren, maar ook met intermediairs.

Filip Van Becelaere
Coördinator JAC / Passe – Partout
Afdeling van CAW & JZ – Middenkust
Centrum Algemeen Welzijnswerk en
Jeugdzorg Middenkust vzw
Kaaistraat 28, 8400 Oostende
T 059 50 57 45
www.jacoostende.be

Kathy Lindekens begon haar loopbaan op de vrt, waar zij vijftien jaar lang het baanbrekende kinderprogramma *Kattekwaad* zou maken. In 1989 stampte zij met een kleine groep vrijwilligers de *Kom op tegen kanker*-actie uit de grond. Als Vlaams parlamentslid lag zij in de jaren '90 aan de basis van het Kinderrechtencommissariaat, en als senator van de wetgeving rond de snelheidsbeperking tot 30 km/uur in de schoolomgeving. Van 2001 tot 2003 was Kathy Lindekens schepen voor onderwijs en jeugd in Antwerpen. Sindsdien werkt zij opnieuw op de vrt, o.m. als projectleider van De Overname.

Kathy Lindekens
De Overname
Jongerenburo VRT
Kamer 4B27
T 02 741 42 93
G 0475 206 606
Kathy.lindekens@vrt.be

De Kinderrechtencoalitie Vlaanderen is een netwerk van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) dat wil toezien op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), actief wil bijdragen aan de promotie van de rechten van het kind en actief en constructief wil bijdragen tot het rapportageproces inzake de naleving van het IVRK. Door NGO's samen te brengen en de krachten te bundelen voor overleg, informatie-uitwisseling en gezamenlijke actie creëert de Kinderrechtencoalitie een forum en vormt het een structuur om als gezamenlijke gesprekspartner naar buiten te treden, wat de slagkracht en de impact van de NGO-activiteiten verhoogt. Dit zal op zijn beurt de emancipatie van kinderen ten goede komen. In het kader van het jaarthema organiseert de Kinderrechtencoalitie Open Fora rondom een specifiek thema, waarop mensen uit de academische wereld, ambtenaren, vertegenwoordigers van NGO's, politici en gewone geïnteresseerden welkom zijn voor discussie en overleg. De neerslag van de Open Fora wordt gebundeld in een Kinderrechtenforum. Voor meer informatie over de Open Fora en andere activiteiten kan u terecht op de website van de Kinderrechtencoalitie, waar u zich tevens kan laten registreren voor de maandelijkse digitale nieuwsbrief, of beroep kunt doen op onze databank met een schat aan informatie over kinderrechten.

KINDERRECHTENCOALITIE
VLAANDEREN

KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN VZW

Eekhout 4, 9000 Gent | T 09 225 90 25

info@kinderrechtencoalitie.be

www.kinderrechtencoalitie.be

Met de steun van de Vlaamse Overheid